

BENGİ

Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi
BENGİ World Journal of Yörük-Türkmen Studies

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/bengi>

ISSN: 2717-6584

İzmir İlinde Millî Mücadele Dönemindeki Şehitler ve İzmir'deki Şehitlikler Martyrs of Izmir During the National Struggle Period and Cemeteries in Izmir

doi: 10.58646/bengi.1556423

Geliş/Received:

26.09.2024

Kabul/Accepted:

24 Şubat 2025

Can Yüksel Kamalı* - Zekiye Süre** - Ahmet Utku Bahar*** -
Görkem Efe Aydoğan****

Özet

Çalışmamız genel itibariyle İzmir'de Millî Mücadele Dönemi'nde verilen ve başka dönemlerde verilen mücadelelerde hayatını kaybeden kaç şehit vardır ve bu şehitlerin yaşı, memleketi ve şehadet yılları nelerdir? Bu veriler üzerinden İzmir'in Millî Mücadele Dönemi ve devamındaki konumu ile ilgili hangi noktaya varılmaktadır? Günümüze kadar yapılan çalışmalarda yer almayan; simgeleşmiş, adı duyulmuş isimlerin yanı sıra ismi duyulmamış belki de ailesinden çok uzakta isimsiz kaç kahramanımız vatan toprağı için can vermiştir? Gibi sorulara cevap verir niteliktedir. Verilen mücadeleler sonucunda üzerinde yaşadığımız topraklar için can vermiş kahraman şehitlerin isimlerini yaşatmak ve onları anmak, vatan müdafaasında göstermiş oldukları büyük fedakarlıkları bizlere ve daha sonrasında ise gelecek

* Sorumlu Yazar/Corresponding author: Yüksek Lisans Öğrencisi, İzmir Bakırçay Üniversitesi, e-posta: ckamalii1999@gmail.com, Orcid: 0009-0009-7226-7103.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, İzmir Bakırçay Üniversitesi, e-posta: zekiyesree@gmail.com, Orcid: 0009-0007-0046-4402.

*** Yüksek Lisans Öğrencisi, İzmir Bakırçay Üniversitesi, e-posta: baharahmetutku@gmail.com, Orcid: 0009-0007-7204-4298.

**** Yüksek Lisans Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, e-posta: gorkemefeaydd@gmail.com Orcid: 0009-0000-7266-8075.

Atf/Citation: Kamalı, C.Y. - Süre, Z. - Bahar, A.U. – Aydoğan, G.E.(2025). *İzmir İlinde Millî Mücadele Dönemindeki Şehitler ve İzmir'deki Şehitlikler*. BENGİ Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi, 2025 (1), 229-263.

nesillere aktararak milli ve manevi değerleri ön plana çıkarmak hedeflenmiştir. Onların göstermiş olduğu kahramanlıklar, hiç şüphesiz Türk ulusuna bir cesaret aşlamıştır.

Bu hususta çalışma süreci boyunca Millî Mücadele ve diğer dönemlere ait olan şehitlere ulaşmak suretiyle kaynak taraması, yer tespiti, veri toplama, sözlü tarih çalışması, arşiv ve görsel olarak kaydedilmesi, Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olan mezar taşlarının transkripsiyonu yapılması gibi değerlendirmeler de bulunuldu. Bütün bunlara ek olarak İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi Şehit Yakınları ve Gaziler Şube Müdürlüğü, İlçe belediyeler ve İl Valiliği ile görüşülerek kaynaklarından yararlanıldı. Millî Savunma Bakanlığına ait “Arşiv ve Askeri Tarih Daire Başkanlığı” internet sayfası üzerinden çalışmaya konu olan bölüm ile ilgili bilgiler sağlandı. Kaynak taraması sürecinde, İzmir Milli Kütüphane, İzmir Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi (APIKAM), Menemen Belediyesi Kent Arşivi ve Müzesi, birimlerinden çalışma ile ilgili tarama yapıldı. İzmir merkez ve ilçelerinde, şehit mezar ve anıtları dahil olmak üzere otuz altı (36) yerin tespiti yapıldı ve kaydedildi.

Anahtar Kelimeler: Millî Mücadele, Şehitlik, İzmir.

Abstract

Our study primarily focuses on the number of martyrs who lost their lives during the National Struggle period in İzmir, as well as in other periods. It examines their ages, hometowns, and years of martyrdom. Through this data, we aim to reach conclusions about İzmir's position during and after the National Struggle. We seek answers to questions such as how many of our unsung heroes, whose names may not be well-known or recognized, sacrificed their lives for our homeland. The goal is to keep alive the names of these heroic martyrs who gave their lives for the lands we inhabit, to honor them, and to pass on their great sacrifices in the defense of the homeland to ourselves and future generations, thereby emphasizing national and spiritual values. Their bravery undoubtedly instilled courage in the Turkish nation.

During the course of this work, we conducted a literature review, identified locations, collected data, carried out oral history studies, examined archives, and performed fieldwork to reach martyrs from the National Struggle and other periods. We also photographed and visually recorded the identified martyrs and monuments, and transcribed gravestones written in Ottoman Turkish. Additionally, we collaborated with İzmir Democracy University, İzmir Metropolitan Municipality, district municipalities, and the Provincial Governorship to utilize their resources. Information was gathered from the “Archive and Military History Department” of the Ministry of National Defense through its website. During the source scanning process, we conducted research in the İzmir National Library, İzmir Ahmet Piriştina City Archive and Museum (APİKAM), and Menemen Municipality City Archive and Museum. We identified and recorded a total of thirty-six (36) locations, including martyr graves and monuments, in İzmir city center and its district.

Keywords: National Struggle, Martyrdom, İzmir.

Giriş

Türk milletinde şehit ve şehitlik kavramı, vatanını ve milletini müdafaa yolunda can veren kişiler için kullanılmaktadır. Şehîd kelimesi etimolojik olarak incelendiğinde, “şehadet” kelimesinden türemiştir. Şehadet kavramı; şahitlik etmek, hazır bulunmak ve tanıklık etmek gibi anlamlara gelmekte olup, Şehîd kavramı ise “Allah yolunda ölen bir Müslüman” kişiyi çağrıştırmaktır. Aynı zamanda Eski Türk gelenekleri içinde şehitlik kavramı, İslamiyet öncesi dönemde de kendisine önemli bir yer edinmiştir. Türk milleti için vatan, savaş ve askerlik gibi unsurlar her zaman kutsal bir yere sahip olmuştur. İslamiyet ile tanışmadan önce Türk milletinin, tek tanrı anlayışa sahip olan “Gök Tanrı” inancını benimsediği bilinmektedir. Gök Tanrı inancına sahip olunan dönemde savaş ve kahramanlık gibi kavramlar, toplum içerisinde kişilere değer atfetmiştir. Nitekim savaşılmayan veya boyun eğme gibi durum gerçekleşirse toplumun benimsediği inanç çerçevesinde ihanet sayılır ve eğer halk tutsak bir hale gelirse Tonyukuk Yazıtı içerisinde Tanrı’nın “bağımlı duruma gelersen öl!” emri verildiği şekilde yorumlanmaktadır (Tekin, 1994: 2). Gök Tanrı inancına sahip olan Türk inanış sisteminde toprak, toprağa sahip olmak ve birlik gibi kavramlar da önem arz etmektedir. Toprağın bir ruhu olduğuna inanılmaktadır. Savaşların sahip olunan toprağın ve birliğin bozulmaması adına yapılan dönem içerisinde “ölüm” kavramı da kutsallaştırılmıştır. Bu inanış olduğu gibi Türklerin İslamiyet ile tanıştıktan sonraki döneme de aynı değerde geçmiş ve Türklerde şehit veya gazilik mertebesine ulaşma isteğine dönüşmüştür. Şehitlikte Allah rızası için, vatanın kutsallığı inancından yola çıkılarak, Allah yolunda cehdetmek, kişinin kendini Allah’a adanması inancı vardır. Eski Türk İnanç Sistemi’nde vatan toprakları için kutsal yer-su, Ötügen için ölünyordu. Kendi formatında Türkler İslamiyet’ten önce toprakları için canlarını Gök/Ulu Tanrıya adıyorlardı (Kalafat, 2011: 269-270). Türk kültürü adına -bir inanç uğruna ölümün kutsallığı- İslam öncesi ve sonrası dönemde de sürekliliğini korumuştur. İslamiyet ile tanıştıktan sonra ortaya çıkan Türk devletlerinin sahip olduğu coğrafyayı genişletme çabalarında gaza ve cihad anlayışları önemli bir yer tutmuştur (İnalçık, 2019: 18-19). Gazaya katılanlara gazi ve bu savaşta ölenler ise şehid olarak anılmıştır.

Şehirlerin hafızalarını en güzel saklayan yerlerden bir tanesi de insan hayatının bitimiyle birlikte ardında bıraktığı en önemli izlerden biri olan mezarlıklardır. Tarihsel açıdan kişinin ölümü ile ilgili verileri barındırması, bulunduğu şehir, mezarın biçimi ve üzerine işlenmiş olan izler bizlere önemli bilgiler sunmaktadır. Bu bakımdan bir şehirde yaşanmış savaflara dair en önemli izlerden birine de o şehirde yaşanan savaflarda can vermiş kişilerin mezarları üzerinden ulaşılabilir. Bu açıdan şehitlikler hem şehrin tarihi hem de askeri anlamda verilen mücadelenin

bilançosu yönünden bizlere önemli bir veri aktarmaktadır. Bu anlamda “İzmir İl’inde Millî Mücadele Dönemindeki Şehitler ve İzmir’deki Şehitlikler” adlı çalışmamızı gerçekleştirmeden önce yapmış olduğumuz literatür çalışmaları ve kaynak araştırmalarında özellikle İzmir kapsamında, bahsettiğimiz anlamıyla manevi olarak değerli olan bir çalışmanın eksikliği kanısına varılmıştır. İzmir İli özelinde böyle bir çalışmanın yapılmamış olması konuyu özgün bir noktaya taşımaktadır. Bu sebeple Eski Türk ve İslam sonrası Türk geleneklerinde de önemli bir yer tutan şehitlik mertebesi bu çalışmamızda İzmir çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmamız, Millî Mücadele Dönemi’nde düşmana karşı gösterilen direncin ve kahramanlığın göz önüne dökülmesi açısından önemlidir. Ancak çalışmamız Millî Mücadele ile sınırlı kalmayıp, daha öncesi ve sonrasında da bu vatan uğruna canlarını hiçe sayarak savaş meydanlarında can vermiş kahraman şehitleri (Şehit mezarı İzmir sınırlarında bulunan) içermektedir.

Çalışmamız genel itibariyle İzmir’de Millî Mücadele Dönemi’nde verilen ve başka dönemlerde verilen mücadeleler de hayatını kaybeden kaç şehit vardır ve bu şehitlerin yaşı, memleketi ve şehadet yılları nelerdir? Bu veriler üzerinden İzmir’in Millî Mücadele Dönemi ve devamındaki konumu ile ilgili hangi noktaya varılmaktadır? Günümüze kadar yapılan çalışmalarda yer almayan; simgeleşmiş, adı duyulmuş isimlerin yanı sıra ismi duyulmamış belki de ailesinden çok uzakta isimsiz kaç kahramanımız vatan toprağı için can vermiştir? Gibi sorulara cevap verir niteliktedir. Verilen mücadeleler sonucunda üzerinde yaşadığımız topraklar için can vermiş kahraman şehitlerin isimlerini yaşatmak ve onları anmak, vatan müdafaasında göstermiş oldukları büyük fedakarlıkları bizlere ve daha sonrasında ise gelecek nesillere aktararak millî ve manevi değerleri ön plana çıkarmak hedeflenmiştir. Onların göstermiş olduğu kahramanlıklar, hiç şüphesiz Türk ulusuna bir cesaret aşlamıştır.

Çalışma süreci boyunca Millî Mücadele ve diğer dönemlere ait olan şehitlere ulaşmak suretiyle kaynak taraması, yer tespiti, veri toplama, sözlü tarih çalışması, arşiv incelenmesi, saha çalışması, tespit edilen şehit ve anıtların tarafımızca fotoğraflarının çekilmesi ve görsel olarak kaydedilmesi, Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olan mezar taşlarının transkripsiyonu yapılması gibi değerlendirmeler de bulunuldu. Bütün bunlara ek olarak İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İlçe belediyeler ve İl Valiliği ile görüşülerek kaynaklarından yararlanıldı. Millî Savunma Bakanlığına ait “Arşiv ve Askeri Tarih Daire Başkanlığı” internet sayfası üzerinden çalışmaya konu olan bölüm ile ilgili bilgiler sağlandı. Kaynak taraması sürecinde, İzmir Milli Kütüphane, İzmir Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi (APIKAM), Menemen Belediyesi Kent Arşivi ve Müzesi birimlerinden çalışma ile ilgili tarama yapıldı. İzmir merkez ve ilçelerinde, şehit mezar ve anıtları dahil olmak üzere otuz

altı (36) yerin tespiti yapıldı ve kaydedildi. Tespit edilen Şehitlikler ve Mezarlıklar; Balçova İnciraltı Yenikale Şehitliği, Bayındır Yakapınar Şehit Mezarı, Bergama Garnizon Şehitliği, Bornova Altındağ Kokluca Mezarlığı, Bornova Garnizon Şehitliği, Bornova Işıkkent Polis Şehitliği, Güzelbahçe Teğmen Akif Fikri Şehit Mezarı, Konak Kadifekale Hava Şehitliği, Menemen Garnizon Şehitliği ve Kubilay Anıtı, Menemen Mahkeme Camii içerisinde Şehit Mezarları, Menderes/Çakaltepe Köyü Mezarlığı, Narlıdere Şehitliği, Ödemiş/Birgi Şehit Mezarlığı, Ödemiş Zungurlu Şehit Mezarlığı, Seferihisar Garnizon Şehitliği, Seferihisar İlçe Mezarlığı içerisinde Şehit Mezarı, Tire Asri Mezarlık ve Urla Yıldıztepe şehitlikleri ziyaret edildi. Tespit edilen Anıtlar; Bayındır Arıkbaşı Köyü Şehitlik Anıtı, Beydağ Şehitlik Anıtı, İzmir Bornova Dokuz Eylül Şehitlik Anıtı, Çeşme Alaçatı Şehitlik Anıtı, Çeşme Deniz Şehitleri Anıtı, Çeşme Çiftlikköy Şehit Mehmet Anıtı, Foça Kahramanlar Anıtı, Güzelbahçe Çamlı Şehitlik Anıtı, Güzelbahçe Kahramandere Şehitlik Anıtı, Güzelbahçe Kilizman Şehitlik Anıtı, Kemalpaşa Armutlu Şehitlik Anıtı, Menemen Kaymakam Bey Şehitlik Anıtı, Ödemiş İlk Kurşun Şehitlik Anıtı, Ödemiş Poslu Mestan Efe Anıtı, Seferihisar Ulamış Köyü Şehitlik Anıtı, Selvili Mescit Polis Şehitliği Anıtı ve Torbalı Şehitlik Anıtı ziyaret edildi. Çalışmamızda yer alan ve tespit edilemeyen şehit mezarları İzmir Valiliği Aile ve Toplum Hizmetleri Birimi, Şehit Yakınları ve Gaziler Birimi ve İzmir Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Dairesi Müdürlüğü, Şehit Yakınları ve Gaziler Şube Müdürlüğü'nün arşivinden yararlanıldı. Elde edilen veriler doğrultusunda İzmir bölgesinde dokuz yüz otuz beş (935) şehidimize rastlanılmakta olup, tespit edilen bölgelerde yapılmış olan saha çalışmasında, beş yüz otuz beş (535) şehit mezarı ve isimleri anıtlarda yazılı olan şehitlere ulaşılmış ve gerekli bilgiler hem sayısal veri hem de görsel olarak kaydedildi. Çalışma içerisinde sadece bir savaş esnasında şehit olan askerlerimiz değil; emniyet mensubu ve görevi başında şehit olmuş olan isimlere de yer verildi.

Bahsi geçen birimlerin sağlamış olduğu imkanlar dahilinde, şehir veya ilçe mezarlıklarında bulunan şehit mezarları, gerekli sağlamalar ile çalışma içerisine eklendi. Saha çalışması etabında, ziyaret edilen bölgenin bilirkişi ve yerel halkı ile görüşülüp şehitlik veya anıtlar hakkında sözlü bilgiler edinilerek kaydedildi. Bölgelerin -özellikle işgal döneminde-tarihçesi karşılaştırılarak çalışma içerisinde detaylı olarak aktarıldı. Bununla beraber İzmir'in ve ziyaret edilen ilçelerin coğrafi özellikleri ve tarihçesi incelendi.

Millî Mücadele Dönemi'ni bahsederken söz edilmeden geçilmemesi gereken bir diğer konu, bu dönem içerisinde yer almış kahramanlarımızdır. Çalışmanın tarama ve saha çalışması kısmında elde edilen verilerle ulaşılan bazı kahramanlarımız İzmir için önem arz etmektedir. Şüphesiz ki milletimiz açısından önemli bir değer olan, bahsi geçen bu kahramanlarımız için

çalışma içerisinde söz edildi. Bu dönem içerisindeki faaliyetlerinden ve varsa adına olan kültürel miraslar (anıt) üzerinden verilen mücadele ve İzmir'in düşman işgalinden kurtulmasının sonucunda bölgelerden kaçan bazı Yunan askerlerin vermiş olduğu söylemler incelendi. Bu durumla karşılaştırmalı olarak Türk askerlerin de bu konu özelindeki söylemleri incelenmiş olup çalışma içerisine kaydedildi.

1. İzmir ve Millî Mücadele

İzmir, Osmanlı İmparatorluğu'ndan önce çeşitli güçlerin hakimiyeti altında bulunmuştur. Yapılan araştırmalar ve kazı çalışmaları doğrultusunda buradaki yerleşim hayatının M.Ö 3000 yıllarına dayandığı gösterilirken, Bornova Yeşilova Höyüğünde yapılan çalışmalar neticesinde bahsi geçen bu tarihin M.Ö 6000 yıllarına kadar dayandığı belirtilmiştir. 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun Türk akınlarına sahne almasıyla beraber Türk beylikleri dört bir yandan kendini gösterdi. Bunlardan bir tanesi ise İzmir ve çevresinde varlık göstermiş olan Çaka Beyliği idi. İzmir, Çaka Beyliği'nin idaresine girmesiyle ilk defa Türk hakimiyeti altına girdi. Çaka Bey'in göstermiş olduğu önemli faaliyetlerden biri donanma gücü oluşturmak oldu. Oluşturmuş olduğu bu güç, günümüzde var olan Türk Deniz Kuvvetleri'nin kuruluş tarihi olan 1081 yılını işaret etmektedir.

1402 yılında Osmanlı Devleti ve Timur arasında Çubuk Ovası'nda yapılan Ankara Savaş'ında Timur; Yıldırım Bayezid'i mağlup edip, Osmanlı Devleti'ni Fetret Devri'ne sürüklemiştir. 9 Aralık 1402 tarihinde Liman Kalesi'ni fetheden Timur, Anadolu'dan çekilirken bu bölgenin yönetimini Aydınolu Musa Bey'e bırakmıştır. Yıldırım Bayezid hükümdarlığında "sübaşılığa" getirilen Cüneyd Bey, İzmir'in idaresini ele geçirmiştir. Cüneyd Bey, İzmir ve çevresindeki hakimiyetini 1426 yılına kadar devam ettirmiştir. 1426 yılından sonra ise İzmir artık kesin olarak Osmanlı Devleti'nin hakimiyet sahasına girmiştir (Ayönü 2009: 4-6).

Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti altına girdikten sonra İzmir; Ayasuluk, Saruhan ve sonrasında Kaptanpaşa (Cezayir) eyaletine bağlanmıştır. 1811 yılında Aydın eyaletine katılmıştır. 1864 yılında çıkarılan "Vilayet Nizamnamesi" ile bütün eyaletler vilayete dönüşmüştür. 1867 yılında merkezi İzmir olan Aydın vilayeti kurulmuştur.

XIX. yüzyılda İzmir'in demografik yapısı konusundaki en kesin bilgilere, XIX. yüzyıl sonları ve XX. yüzyıl başları Aydın Vilayet Salnamelerinden ulaşmamız mümkündür. İzmir tarih boyunca liman kenti olmasının faydalarını görmüştür. XIX. yüzyılda İzmir, zengin bir kent görünümündedir. Nüfus ve kültürel yapısının çeşitliliği ise tarih boyunca geçirdiği değişimler ile ilgilidir. İzmir işgale uğramadan önce hem demografik hem de kültürel olarak çok çeşitli bir yapıya sahiptir. Çok çeşitli bu yapı, Osmanlı toprakları içerisinde ortaya çıkan

milliyetçi ayaklanmalara İzmir içerisinde de taraftar toplamasına sebep olmuştur. Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti sürecinde İzmir, yapılan reformlarla birlikte liman kenti olarak dikkat çekmiş ve yabancı ülkelerden göç almıştır. Bu durum aslında bölgenin nüfus düzenini de bozmuş sayılmaktadır. İzmir'in 1890 tarihli salnamede verilen nüfus 495.787 civarındadır. Tespit edilen nüfusun %56,5'ini Müslüman nüfus oluştururken diğer bölümünü Rum (%26,8), Yahudi (%3,5), Ermeni (%1,8) ve diğer yabancılar (%11) oluşturmaktaydı. 1914 yılında ise İzmir Sancağı'nın nüfusu 696.532'ye yükseldiği görülmektedir (Ayhan, Yazıcı 2023: 277). XVIII. yüzyılda İzmir, Osmanlı Devleti'nin en büyük ikinci şehriydi (birincisi İstanbul). Kozmopolitik olan bu şehrin etnik grupları: Türkler, Ermeniler, Rumlar, Yahudiler ve Levantenlerden oluşmaktaydı. Farklı dil ve farklı kültürler İzmir'in yapısını oluşturmuştur.

İzmir, XVIII. yüzyılda önem kazanmaya başlamış, liman kentine dönüşmesiyle stratejik ve ekonomik olarak Osmanlı Devleti'nin gözde şehirlerinden biri haline gelmiştir. I. Dünya Savaşı'na gelindiğinde İzmir, Yunanistan ve İtalya devletlerinin hedefi haline gelmesiyle nitekim İtilaf Devletlerinin kararıyla birlikte 15 Mayıs 1919'da Yunanlılar tarafından İzmir işgale uğramıştır.

XIX. yüzyılın sonlarında gündeme gelmeye başlayan Osmanlı coğrafyasını paylaşma düşüncesi, Birinci Dünya Savaşı sonucunda İtilaf Devletleri'nin galip gelmesiyle kendi aralarında tekrar gündeme gelmiştir. 19 Nisan 1917'de imzalanan Saint Jean de Maurienne Antlaşması ile Mersin dahil olmayacak şekilde; İzmir, Konya, Aydın ve Antalya İtalya'ya verilmek istenmiştir. Ancak bu durum Rusya'da baş gösteren Bolşevik İhtilali dolayısıyla gerçekliğe kavuşmamıştır. Paris Barış Konferansı'na gelindiğinde (18 Ocak 1919) İzmir'in Yunanistan'a bırakılması İtalya için hayal kırıklığı olmuştur (Şentürk, Yavuz, 2019: 118). Zira İzmir'in İtalya'ya bırakılması -coğrafi konum olarak- İngiltere ve Fransa adına Akdeniz bölgesinde bir tehdit unsuru olacaktır. Bahsi geçen bu konferansta Yunanistan Başbakanı Venizelos'un istekleri topraklarını Megali İdea hayali çerçevesinde genişletmek olmuştur. Yunanistan Wilson İlkelerini bahane ederek, Rum nüfusunun çoğunluk olduğu bölgelerde hak iddia etmiştir.

2. İzmir'in İşgali

Paris Barış Konferansı'ndan sonra ülkede İzmir'in işgal edileceğine dair şüpheler iyiden iyiye artmaktaydı. İzmir Müdafaa-i Hukuk-i Osmaniye Cemiyeti ise bu işgal tehdidinin arttığı dönemde ortaya çıkmıştır. Mondros Mütarekesi ile Osmanlı Devleti, İtilaf Devletlerinin dayatması sonucunda orduya silahlandırma yasağı ve ordunun gücünün zayıflatılması hedeflenmiştir. Bu durumda İzmir'in işgalini savunacak bir gücün olmaması dolayısıyla Batı

Anadolu Türkleri bölgenin güvenliği ve işgale karşı bir savunma ortamı oluşturmak için “İzmir Müdafaa-i Hukuki Osmaniye Cemiyeti” kurulmuştur. Cemiyetin 17 ve 19 Mart 1919'da gerçekleştirdiği kongrelerde İzmir'in işgal birliklerine karşı müdafaa edilmesi ve bölgenin Türk toprağı olarak hatırlatılması söz konusudur. Bahsi geçen kongreler ile Batı Anadolu bölgesinde düşman birliklerine karşı müdafaa faaliyetleri daha da güçlenmiştir. Bu cemiyet, Batı Anadolu'da işgale karşı kurulan ilk cemiyet olma özelliğini taşımaktadır. İzmir Valisi ve XVII. Kolordu Komutanı Nurettin Paşa tarafından büyük destek görmüş; İstanbul hükümeti ise Yunan işgaline karşı engel olacak bu iki şahsiyeti görevden alarak, XVII. Kolordu komutanlığına Ali Nadir Paşa, Valilik makamına da Kambur İzzet getirilmiştir. Bu iki şahıs işgale karşı kayıtsız kaldığı şüphesizdir. Zira Vali İzzet Yunan birliklerinin İzmir'e çıkmasını halktan gizlediği görülmektedir.

İzmir'in işgali olan 15 Mayıs 1919 tarihinden bir gün önce işgal birlikleri İzmir'de görülmeye başlandı (Yunanlılar Yeni Kale, Fransızlar Urla ve Foça, İngilizler Karaburun). Müttefik Filo'nun başkomutanı İngiliz Amiral Calthorpe 14 Mayıs 1919 günü 17. Kolordu Kumandanı Miralay (Albay) Ali Nadir Paşa'ya verdiği nota ile İzmir istihkamları ile müdafaa tedbirlerini haiz arazinin, mütarekenin 7. maddesine dayanarak İtilaf Devletlerince işgal edileceğini bildirmiştir (Turan, 1999: 530). 15 Mayıs tarihinde Yunan birliği İzmir'e ayak bastığında Türk milleti hem tepkili hem de üzüntülü bir tavır içerisindeyken; Rum kesim sevinç gösterilerinde bulunmuştu. Rum taraftarları ve Yunan birlikleri işgalin sevinç boyutunu yaşadığı zamanda, gösteri sırasında orada bulunan gazeteci Hasan Tahsin (Osman Nevres) Yunan birliğine doğru ateş açarak işgale karşı oluşan direnişinde adeta başlangıç noktası olmuştur. Hasan Tahsin'in işgal kuvvetlerine ateş etmesiyle birlikte, Yunan askerleri paniğe kapılıp sağa sola rastgele ateş etmeye başlamış ve birçok sivil şehit olmuştur. İşgal kuvvetlerine karşı ilk mukavemet Hasan Tahsin ile sınırlı kalmamıştır. Asker Alma Dairesi Başkanı Albay Süleyman Fethi Bey, 1919 yılının Nisan ayında birliğini karaya çıkarmak isteyen Yunanlılara karşı şiddetli bir şekilde tepki gösterip, bu duruma karşı çıkmıştır. İşgal yıllarının sevinç sloganı olan “Zito Venizelos” (Yaşa Venizelos) diye bağırانların canlarının bağışlandığı ortamda Albay Süleyman Fethi Bey, bu isteğe karşı direniş göstermiştir. Bunun sonucu olarak Yunan birliklerinin isteklerini yerine getirmeyen Albay Süleyman Fethi Bey, birçok yerinden süngülenerek şehit edilmiştir. Albay Süleyman Fethi Bey, hiç kuşkusuz Millî Mücadele sırasında işgale karşı mukavemet gösteren kahraman olarak tarihte yerini almıştır.

İtilaf Devletleri'nin yönlendirmesi ile Yunan birliklerinin İzmir'i işgali sadece merkez bölge ile sınırlı kalmamıştır. 15 Mayıs 1919 ile Yunan birlikleri, İzmir'in ilçelerine de işgal

faaliyetlerine başlamış; 16 ve 17 Mayıs'ta Gaziemir ile Urla ve Çeşme işgale uğraşmıştır. Çeşme'ye ayrı bir parantez açmak gerekir ki Çeşme, Yunan işgal hazırlıklarının yapıldığı ve karargâh niteliğini kazandığı kuvvetle muhtemeldir. Tarih 20 Mayıs'ı gösterdiğinde Yunanlılar Aydın istikametine doğru yönelmişler, istikamet boyunca Torbalı'yı ve daha önce Kuşadası'na çıkan İtalyanların elinde bulunan Selçuk'u ele geçirmişlerdir.

İlçelerdeki direnişler göze çarpmaktadır. Hiç şüphesiz Ödemiş bu ilçelerden bir tanesidir. 25 Mayıs'ta Bayındır'ı ve 28 Mayıs'ta Tire'yi ele geçiren Yunan birlikleri yönünü Ödemiş'e çevirmiştir. Ancak İzmir'de yaşanan gelişmelerden sonra bölgedeki yetkililer ilçeyi savunmasız bırakmak istememişlerdir (Mert, 2013: 319). Yunan işgalinin bölgeye girmesine engel olunmamış olsa bile Ödemiş, kurtuluşa giden yolda simgesel bir direniş mücadelesi göstermiştir. 29-30 Mayıs 1919 tarihinde işgalci birliklerin Ödemiş'e doğru ilerlemesiyle birlikte burada Kuvay-ı Milliye'nin, "Yiğit Ordusu" adıyla kurulması, direnişe bir cesaret kazandırmıştır. Kurulan bu güç Ali Orhan Bey'in komutasına verilmiştir. 30 Mayıs 1919 tarihinde Ali Orhan Bey'in komutasındaki askerler, Ödemiş'e doğru ilerleyen Yunan birliklerine karşı koymak adına günümüzde İlk Kurşun Köyü olarak da adlandırılan Hacı İlyas Köyü'nün tepelerine yerleşti. Destek sadece askerlerden oluşmuyordu. Bölgeye yakın olan aralarında Poslu Mestan Efe'nin de bulunduğu zeybekler ve halktan kimselerde direnişe destekte bulunmuş ve Hacı İlyas Köyü'ne ilerlemişlerdi. Sabah saatlerinde Ödemiş'e doğru ilerleyen Yunan birliklerine karşı İlk Kurşun bölgesinde bir direniş, tam anlamıyla başlamıştı. Yunan birlikleri 1 Haziran 1919 günü sabah saatlerinde Bayındır yönünden ilerlediği görülmüştü. Kayıkçı Molla Hüseyin komutasında ileri sürülen küçük bir müfreze Yunan avcı hatları önüne dikilerek saldırıya başlamış, bu saldırı karşısında Yunan birlikleri, Derebaşı Köyü'nün önündeki Dereköy çukuruna doğru kaçmışlardı. Yunan kuvvetlerinin buraya kanalize edilmesi, arazinin tabii savunması gücünden istifade edilerek yapılacak savunmayı daha da kolaylaştırmıştı. Yunan birliklerinin bir kısmı hiç vakit kaybetmeden farklı bölgelerde karşı saldırıya geçti. Böylece Yunan birlikleri iki yönden saldırıya geçmişti. Muharebe Ödemişlilerin top gibi ses çıkaran martin tüfeklerini ateşlemesi ile başlamıştı. Kuva-yı Milliyeciler hâkim tepeleri tutmuşlardı. Yunanlılar, ilerleme gösteriyorlardı. Yunan birlikleri sayıca üstün oldukları için Hacı İlyas'daki direniş kuvvetlerimiz, cephaneleri de azaldığı için geri çekilmek zorunda kalmışlardı. Yunanlıların karşısına ilk olarak İlk Kurşun'da milli bir kuvvet çıkmış ve canını dişine takarak topraklarını işgal ettirmeme kaygısıyla savaş vermiştir. Buradaki direniş hareketi, Yunan birliklerine karşı asker, halk ve efe iş birliği olarak tarihe

geçen şanlı bir direnme eylemidir. Ali Orhan Bey İlk Kurşun Anılarında olayın önemini şu şekilde belirtmiştir:

“Bize ölüm, hakaret ve şenaatler getirmek cüretini gösteren küstahlara - gelme kahpe düşman yakarım, efeler diyarında, Yiğitler Ocağı'nda olduğunu unutma- diye yapılan ilk ihtardı. Ödemiş ovalarında ses getiren gümüşlü martinlerin ilk kurşunları düşmanın kin ve habaset dolu bağırını yakar ve delerken oradan fıskırarak kıvılcımlar, İstiklal Savaşı ateşini tutuşturacak ve Türk milletinin bütün fedakâr çocukları birbirleri ile kahramanlık yarışlarına girişerek ve çaylar gibi kanlarını akıtarak gafil düşmanı diz çöktürünceye, yere serinceye ve boyuncaya kadar dövüşeceklerdi.”

Ali Orhan Bey'in söylemlerine göre buradaki çatışmada Yunan birliklerinin kayıpları belirtilenden daha fazladır.

İzmir'in kuzeyinde ise durum farksız bir noktada değildi. Yunan birlikleri işgal faaliyetlerini bu bölgede de sürdürme arayışına girdiler. Yunanlıların İzmir'e ayak basmasından itibaren kalıcı oldukları tüm Anadolu halkı tarafından öngörülmekteydi. Bu işgale karşı Türk Milleti bilfiil savunmaya geçmiş ve mücadelenin ilk saflarında gerek eşraf gerek zeybekler olmak üzere tüm halk vatanın kurtarılması için harekete geçmiştir.

Miralay Kazım (Özalp) Bey'in aktardıklarına göre (Özalp, 1988: 9):

“Manisa, Akhisar, Kırkağaç, Soma, Balıkesir istasyonlarının her birinde tesadüf ettiğim şahıslara, İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edildiğini düşmanın Türkleri öldürmeğe başladığını ve halkın silahlanarak yedek subayların kumandasında İzmir içerisinde ve şehir dışarısında civar kazalar halkının da iştirakiyle mukavemet etmekte olduklarını anlattım. Buralardaki halkında İzmir'e yardım için hazırlanmalarını ve meydana getirilecek kuvvet miktarını iki gün sonra dönüşümde bana her belediye reisi tarafından istasyonda şifahen bildirilmesini istedim ve sür'atle Redd-i İlhak teşkilatı vücade getirmeleri getirmeleri gerektiğini ilave ettim. Geçtiğim istasyonlarda halk, merak ve heyecanla haber bekliyor, beni dikkat ve tasvipte dinliyordu.”

Görüldüğü üzere memlekette vatanın kurtarılması için hemen harekete geçilmiş ve “Balıkesir Redd-i İlhak Cemiyeti” kurulmuştur. Balıkesir Redd-i İlhak Cemiyeti, İzmir İşgaline karşı Batı Anadolu coğrafyasında yerel direniş faaliyeti gösteren Kuva-yı Milliye'nin örgütlenmesinde önemli katkıları olmuş ve adeta Kuva-yı Milliye'nin bir üssü haline gelmiştir. Hacim Muhiddin Bey (Çarıklı), Vasıf Bey (Çınar), Hulusi Bey (Darplı), Vehbi Bey (Bolak),

Mehmet Bey (Uncu), Şevki Bey (Basri Bey oğullarından) gibi isimlerin liderliğinde 15 Mayıs 1919 yılında İzmir'in işgalinin ertesi gününde kurulmuştur. Yukarıda bahsi geçen Miralay Kazım Bey'inde iştirak etmesiyle birlikte Ayvalık, Soma, Akhisar cepheleri birleştirilerek "Şimal Cephesi" oluşturulmuştur.

Bahsi geçen bu cepheleri sistematize ve merkezi bir şekilde yönetmek lazım geldiği için teşkilat kurma fikri ortaya çıkmıştır. Çevre yörelerinin de katılımıyla 28 Haziran 1919'da I. Balıkesir Harekât-ı Milliye Kongresi gerçekleştirilmiştir. Kongrenin toplanma amacı olan merkez kurulunun oluşturulması ve mali konular üzerinde yoğunlaşıldı. Hacim Muhiddin Bey kongre tarafından kurul başkanlığına getirildi. Mütareke gereğince terhis edilen askeri birliklerin bazı kumandanları Balıkesir'e gelerek teşkilat içinde vazife almışlardır. Böylece Balıkesir'de güçlü bir direniş merkezi oluşturulduğu söylenebilir. Haricinde dört kongre daha gerçekleştirilmiştir. Bu kongreler Erzurum Kongresi ve Sivas Kongresi'yle aynı tarihlerde meydana gelmiştir. Bu suretle Balıkesir Harekât-ı Milliye Kongresi, Mustafa Kemal Paşa'yla her daim iletişim içinde olmaya çalışmış ve iş birliği içinde hareket etmeye çalışmışlardır. Erzurum Kongresi'nin açılışından iki gün sonra gerçekleştirilen II. Kongrede dikkat çeken husus ilk defa üniformalı subayların da katılmasıdır. Kongrede alınan karara göre; alınan kararları payitahta bildirilmesi ve padişaha bağlı kalınacağıysa da İtilaf Devletlerinin büyük bir baskısı sonucu hükümetçe cemiyetin dağıtılması kararı alınmıştır. Balıkesir'de üçüncü kongre yapılmadan önce Sivas Kongresi (4-11 Eylül 1919) gerçekleştirilmiştir. Sivas Kongresi kararınca Anadolu ve Rumeli'de kurulmuş olan bütün cemiyetleri birleştirme kararı alınmıştır. III. Kongrenin hazırlığı sırasında Mustafa Kemal Paşa 13 Eylül'de Balıkesir Kongresi'ne telgraf çekerek Sivas Kongresi kararlarını bildirdi. Kongre, Sivas Kongresi'nde alınan kararları onaylasa da temsilci göndermeye muvaffak olamamıştır. IV. Kongrenin yapılması kararı alındığında Mustafa Kemal Paşa'nın çektiği bir telgrafta bütün teşkilatların "Rumeli ve Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyyesi"ne bağlanması gerektiğinin belirterek ayrı bir kongre toplanmasını istememiştir. Bunun üzerine kongre kararınca Akhisar delegesi İzmirli Edhem Bey'in Sivas'a daimî temsilci olarak gönderilmesine karar verilmiştir. Balıkesir Kongresi'nin en önemli faaliyeti, bölgeye milli kuvvetlerden temizleyeceğini iddia eden, kendisini halifenin adamı ilan eden Anzavur ile mücadelesidir. Ahmet Anzavur'un öncülüğünde gerçekleşen ayaklanmalar zira Anadolu'da Yunan işgaline karşı direnişin gücünü kırmaya yönelmiş iç isyan niteliğindedir. Anzavur gibi bu iç isyanlar Batı cephesinin oluşturulması ve Yunan işgalinin durdurulmasının gecikmesine yol açmıştır.

Menemen 17 Mayıs 1919 tarihinde Yunan birlikleri tarafından işgal edildi. Menemen'de yeterli düzeyde bir askeri birlik bulunmadığı için Yunan birlikleri kolaylıkla ilerleme göstermişti. Ancak başarıya ulaşacak seviyede olmasa bile yerel halkın direniş çabası içine girmesi söz konusuydu. Yunan Şark Orduları Komutanı General Nieder tarafından yayınlanan tebliğe göre Menemen'in işgali zorunlu kılınmıştı. Elde edilen belgelere göre Nieder, *"Makineli tüfeklerle donatılmış birçok Türk çeteleri Menemen ve köylerine gelerek Rum ahalinin hayatını tehdit etmişlerdi. Buralarda emniyet tedbirlerinin alınması için kati zaruret görülmüştür"* şeklinde söylemde bulunarak Menemen'in işgali için bir adım atmıştır (Özengin, 2021: 94). Menemen'de Kaymakam Kemal Bey, bölgede ileri gelen Türk vatandaşlarını etrafına toplamış ve İstanbul Hükümeti'nin emrini iletmıştır: *"Yunanlılar İtilaf Devletleri'nin kararı ile ve asayişini korumak maksadı ile gelmişlerdir. Hareketleri askeri ve geçici bir mahiyettedir. Telaş ve heyecan eseri gösterilmemelidir."*

Halkın üzüntüsü bu durum üzerine biraz daha azalmıştı. Yunanlılar ise ilerlemeleri sırasında halka dokunmamışlardı. Bergama'da Kuva-yı Milliyecilerden tepki görüp Menemen istikametinde firar eden Yunan birlikleri, Menemen'e döndüklerinde durum değişmişti. Hazırlanmış oldukları plana göre Türklerin imhasına başlandı. Yerli Rum izcileri tarafından Hıristiyan mağazalarına "salip (hac)" işareti konuldu. Ayrıca Rum gençlere asker elbisesi giydirmekle beraber silah dağıtıldı. Menemen'de Yunan birlikleri tarafından 17 Haziran'da büyük bir katliam gerçekleştirildi. Kaymakam Kemal Bey ve altı jandarma askeri katliam esnasında şehit düştü. Zengin kişilerin mallarına el konuldu ya da yağmaya uğradı. Yunan birlikleri Menemen'de birçok sayıda Türk'e karşı katliam gösterdi. Bu katliam sırasında şehit edilen Türklerin sayısı yaklaşık 200 olduğu bilinmektedir. Şehit düşenlerin bir kısmı Gediz Köprüsü başında nehre atıldı (Bayar, 1972: 2532-2533). Menemen'de düşmana karşı direniş gösteren ilk isimlerden biri Arap Hasan'dı. Yunanlılar olayı büyütmemek adına, Arap Hasan'ın evinden edilen ateş sonrasında karşı koyduklarını belirttiler. Arap Hasan, yaşanan bu çatışmadan kurtularak direniş faaliyetlerine devam etmişti.

Yunanlıların ilerlemesine karşın Ayvalık Kaymakamı Miralay Ali (Çetinkaya) Bey 29 Mayıs 1919 günü ilk düzenli mukavemet eylemini başlatmıştır. Binaenaleyh 29 Mayıs'ta Ayvalık Yunanlılar tarafından işgale uğramıştır. Gösterilen bu mukavemet diğer çevredeki direnişleri de etkilemiştir. Aynı zamanda Rum çeteleri özellikle Bergama ve Burhaniye yörelerinde isyanlar çıkararak, Yunan işgaline destek vermekteydiler. 9 Haziran tarihinde Menemen üzerinden yola çıkan ve 12 Haziran'da Zeytinadağ bölgesinden harekete geçen Yunan birlikleri, Bergama içlerine inerek bölgeyi talana ve işgale başlamıştır. Yunan birliklerinin bu

askerî harekâtı aynı zamanda stratejik öneme sahip olan Balıkesir güzergahının açılmasına sebebiyet vermektedir. Bergama'da başlatılan direniş hareketi; Poyracık, Kozak, Göçbeyli gibi bölgelerde etkisini göstermekle birlikte yerel liderler tarafından örgütlenmekteydi. Bergama işgaline karşı milli kuvvetler, Binbaşı Kemal Bey ve Hafız Hüseyin Bey'in emirlerinde toplanan halk kuvvetleri 14 Haziran'da Bergama'ya baskın yaptılar. Miralay Kazım Bey'in aktardığına göre; Yunan müfrezesi efradı, kısmen imha edilmiş ve bazı Yunan müfrezeleri Menemen ve Dikili istikametlerinden dağlara savuşmuştur. 15 Haziran'da milli kuvvetler sınırlı kaynaklara rağmen çetin mücadele göstererek Bergama ilçesini Yunan işgalinden kurtarmaya muvaffak olmuşlar lakin 19 Haziran'da bölgeye sevk edilen Yunan müfrezesi tarafından ilçe ikinci kez işgal edilmiş ve Büyük Taarruza kadar işgal altında kalmıştır (Arı, 1995: 25-27).

Sakarya Savaşı'ndan sonra Türk ordusunun teçhizat ve donanım bakımından güçlendirilmesi için çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Takip eden süreçte ise Yunan ordusunu arka cepheden kuşatmak üzere Genelkurmay tarafından stratejik bir saldırı planlanmıştır. Afyon yakınlarındaki Akarçay ve kuzeyi iki ordu bölgesi olarak mevzilendirilerek bu mevzilere Nurettin Paşa ve Yakup Şevki Subaşı tayin edilmiştir. Büyük bir titizlikle yürütülen bu hazırlık aşamasında Yunan tarafının dikkatini çekmemek adına Başkomutan Mustafa Kemal Paşa ve kumandanlar, gizli bir şekilde cephe hakkında malumat toplamayı; törenlere katılmak ve futbol maçı izlemek gibi etkinlikler ile başarmıştır. Yunan tarafında ise ordu içinde Kralın destekçileri ve Venizelos taraftarları arasında yaşanan bölünmeler disiplinsizliğe yol açtı. Ancak Anadolu Harekâtı için İngilizlerin verdiği destek ve güven Yunanlılara harekete geçmek için gereken motivasyonu sağlamaktaydı.

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa ve Kurmayları, saldırıya geçmeyi kararlaştırarak taarruz için yapılan hazırlıkları denetlemek üzere 17-18 Ağustos tarihlerin Konya'ya hareket etmişlerdir. Takip eden süreçte 21 Ağustos'ta Çankaya'daki köşkünde bir çay partisi tertipleğini belirterek, Konya'ya gidişinin geçici ve kısa süreli olduğu imajını göstermiştir. Kurmaylar ile yapılan toplantı sonucunda Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, 26 Ağustos sabahı saldırıya geçme kararı aldı. Taarruzun başlamasının ardından Çayhisar'ın ele geçirilmesinin yanı sıra önemli konumda bulunan Tınaz, Toklu ve Kaleciksisivrisi çevresinde bulunan kritik mevziler de Türk hakimiyeti altına girdi. 27 Ağustos'ta Türk birlikleri, Afyon'u İzmir'e bağlayan demiryolu güzergahını keserek Yunan cephesinin ikmal hattına büyük bir darbe vurmuştur. Bu sırada Türk süvarileri, Yunan birliklerini arkadan sıkıştırarak birliklerin Sincanlı ovasına itilmesini sağlamıştır. 28 ve 29 Ağustos tarihlerinde Türk Birlikleri yoğun bir baskı göstermiş ve Balmahmut mevkisini hareket ederek Yunan birliklerinin İzmir'e doğru

çekilmesini engellemiş ertesi gün ise Dumlupınar menzili Türk ordusu tarafından zapt edilmiştir. 30 Ağustos günü Türk birlikleri tarafından çevrelenen Yunan ordusu, Türk tarafının hücum etmesiyle ağır bir yenilgiye uğratılmıştır. Pek çok kayıp vererek dağılan Yunan askerleri yaşamış oldukları panikle savaş meydanından uzaklaşmıştır. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın savaşı ordusunun başında en önde yönetmesinden ötürü bu savaşa İsmet İnönü tarafından "Başkomutan Savaşı" ismi verildiği aktarılmaktadır. 1 Eylül'de dağılan Yunan birliklerinin tekrar kuvvetlenmemesi ve yakından izlenmeleri gerektiğini düşünün Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, ordularını Akdeniz'e kadar ilerleme emri tarihe "*Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir*" ifadeleriyle geçmiştir.

Uşak ve Kütahya'ya giren Türk birlikleri ertesi gün (2 Eylül) Eskişehir'e girmiştir. Yunan tarafında ise Uşak'a bağlı Karlık köyünde General Trikupis ve bazı üst rütbeli komutanlar bozguna uğratarak esir düşmüştür. Yaşanan bütün vahşete ve Yunan zulmüne karşı Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın, Yunan General Trikupis'e karşı merhametli ve hoşgörülü davrandığı görülmüştür. Türk ordusu ilerlemeye devam etmiş, Yunan birliklerinin terk ettiği kentler ve köylerde Türk birlikleri büyük bir sevinç ve coşkuyla karşılanmıştır. Türk orduları; 4 Eylül'de Kula, Söğüt, Alaşehir; 5 Eylül'de Bozüyük, Bilecik, Salihli, Ödemiş; 6 Eylül'de ise Balıkesir ve Akhisar'a girerek bu bölgeleri Yunan mezaliminden kurtarmıştır. Peş peşe gelen zafer haberleri bütün Anadolu'da büyük bir coşku ve ümitle karşılandı. 7 Eylül'de Aydın'dan, 8 Eylül'de de Manisa ve Kemalpaşa'dan zafer haberleri geldi. 9 Eylül'de İzmir'e giren Türk birlikleri bütün Batı Anadolu'yu: 10 Eylül'de Bursa'yı, 16 Eylül'de Çeşme'yi ve 18 Eylül'de Bandırma'yı Yunan birliklerinden kurtarmıştır.

Yunan İşgali Sakarya'ya kadar ilerlemişken Türk Kurtuluş tarihine "Büyük Taarruz" olarak geçen ve Türk ordusunun mutlak zaferiyle sonuçlanan bu savaşın ardından Yunan ordusu, Sakarya'dan İzmir'e kadar geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bozguna uğrattılan Yunan ordusu, disiplinini kaybederek ulaşabildikleri araçlarla İzmir'i terk etmeye başlamış ve çareyi çevredeki adalara sığınmakta bulmuştur.

İzmir'in kurtarılmasının ardından bütün yurttaki başlayan coşku ve sevinç vatanın sınırlarını aşarak yurtdışında da etkisini göstermiştir. Kazanılan zaferin ardından Tiflis ve Hindistan Müslümanları, Afgan elçisi Ahmed Han ve Sovyet elçisi Aralov bu zaferi kutlayan telgraflar göndermişlerdir.

3. Millî Mücadele Döneminde İzmir'deki Şehitler ve Şehitlikler

Millî Mücadele Dönemi izlerini bir nebze olsun günümüze yansıtan şehitlikler ve anıtlar hem tarihsel hem de kültürel anlamda birer miras olma özelliği taşımaktadırlar. Şehitlikler ve

anıtlar bulunduğu ülkenin bağımsızlık mücadelesini simgelemekle beraber kahramanlarımızı ve onların hikayelerini yaşatan birer değerdir. Bir milletin bağımsızlığını kazanma konusunda vermiş olduğu mücadeleye tanıklık etmemizi sağlamaktadır. Bu değerlere tanıklık etmek ise, manevi duygularımızı yüceltir ve dönemin ruhuna ortak olmamıza yardımcı olur. İzmir ve çevresinde tespit ettiğimiz miraslarımız için inceleme yaparken onlara dair genel bilgiler, tarihsel geçişleri ve hangi kahramanlarımızın adına yapıldığı gibi konular hedef alındı.

3.1. İzmir Arıkbaşı Şehitlik Anıtı

Şehitlik Anıtı, İzmir Bayındır İlçesi'nin Arıkbaşı Köyü'nde bulunmaktadır. Arıkbaşı Köyü halkı genel olarak Çerkeslerden oluşmaktadır. Köyün 1864 Osmanlı- Rus Savaşı Döneminde Ruslar tarafından bugünkü adıyla Kafkasya'daki "Panehes" ve "Afepsi" köylerinden sürgün edilen Çerkes kimseler tarafından kurulduğu bilinmektedir. 27 Mayıs 1919 tarihinde Yunanlıların köy üzerinden geçeceğini, demiryollarında çalışan iki Arıkbaşı kişinin haber vermesiyle öğrenen köy halkı, köyü boşaltarak Künk Deresi'ne gitmiş ve burada üç gün kalmışlardır. Geri çekilmeye başlayan Yunan ordusu 4 Eylül 1922'de Arıkbaşı Köyü tren istasyonunda bir toplantı yapacağını ve herkesin davetli olduğunu açıklamış olsa bile yerli Rumların uyarısıyla Arıkbaşı halkı bu davete katılmadı. 4 Eylül tarihinde yemekli toplantı yapan Yunanlılar, 15 genci tutuklayarak tren istasyonunun karşısındaki hayvan damında canlı canlı yakarak şehit etmişlerdir (bahsi geçen anıt bu olayın olduğu yere dikilmiştir). Çete İlyas, Çete Arif gibi Arıkbaşlılar müdahale etmiş ve Arıkbaşı Köyü düşman işgalinden kurtulmuştur. Her sene 4 Eylül tarihinde anma töreni yapılmaktadır. Şehitlik Anıtı üzerinde, "Erkinlik Savaşında düşman tarafından 4.9.1922 günlemecinde yakılan 10 yurttaş için 1935" yazmaktadır.

3.2. İzmir Bornova Dokuz Eylül Şehitlik Anıtı

İzmir'in Bornova ilçesinde bulunan Şehitlik Anıtı, Ege Üniversitesi'nin giriş bölgesinde yer almaktadır. 1922 yılında Türk subaylarının Bornova'dan İzmir'e girdiği ilk gün şehit olan üç asker için 9 Eylül 1960 tarihinde yapılmıştır. Şehitlik Anıtı üzerinde, "Şehitler Abidesi, 9 Eylül 1338, Bornova Dokuz Eylül Şehitliği (1922)" yazmaktadır. Yapının bulunduğu bölümün arka duvarında ise, "İstiklal için koştuk Sakarya'dan İzmir'e son hızla kovaladık, düşmanları denize top tüfek yıldıramadı, korkusuzca saldırdık, işgalcinin zulmünden yurdumuzu kurtardık. Kurtuluş tamamlandı Eylül'ün dokuzunda şehitlik nasip imiş, Bornova ovasında feda olsun canımız kanımız helal olsun Albayrak dalgalansın, vatanımız sağ olsun!" yazısı bulunmaktadır.

3.3. İzmir Çakaltepe Köyü Şehit Mezarları

İzmir'in Menderes ilçesi, Çakaltepe köyünde 4 şehit mezarı bulunmaktadır. 10.12.2023 tarihinde gerçekleştirdiğimiz Çakaltepe köyünde şehit mezarlarının incelenmesi sırasında karşılaştığımız Kıbrıs Gazisi Hasan Çakır'dan edindiğimiz bilgilere göre; 1922 yılında Yunanlılar geri çekilirken köy halkından Papazın kızı Yunanlılara kurşun sıkmış ve Yunanlıların dikkatini köy üzerine toplamıştır. Yunanlıların zulmünden kaçarken 14 kişi şehit olmuş ve daha sonrasında Yunanlılar köyü yakmak üzereyken bir Fransız asker Yunanlılara Türk ordusunun geldiğini iletmış ve bunun üzerine Yunanlılar kaçmaya başlamıştır. Eski Türkçe ile yazılmış olan mezar taşlarını inceleme doğrultusunda, karşımıza çıkan bilgiler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

MEZAR TAŞI -1-	MEZAR TAŞI -2-	MEZAR TAŞI -3-	MEZAR TAŞI -4-
Ah Minel Mevt 1341	El Baki 1341	Ah Minel Mevt 1338	Ah Minel Mevt 1338
?	Zalim Yunanlılar tarafından	? Zalim Yunanlılar	? Zalim Yunanlılar
İle Şehitlerin	Şehit edilen	Tarafından Şehit edilen	Tarafından Şehit edilenler
Mustafa Oğlu Himmet	Hasan Oğlu Kırmızlı(?) Mehmet	Ali Oğlu Ali	Hoca ? Efendiler
Musa Oğlu Ali	İbiş Oğlu Halil	Ali Oğlu Yusuf	? Hüseyin Efendi
Musa Oğlu Ahmet	Ahmet Oğlu Muhammet	İsa Oğlu Mehmet	? Oğlu İsa
İsa Oğlu Süleyman Ruhuna Fatiha	Ruhlarına Fatiha	Veli Oğlu Hasan	Mehmet Oğlu Hasan
		Ali Beg Oğlu Hüseyin	Ruhlarına Fatiha
		Ali Beg Oğlu Hacı Ali	
		Ruhlarına Fatiha	

Tablo 1: İzmir Çakaltepe Köyü Şehitliği

3.4. İzmir Çeşme Alaçatı Şehitlik Anıtı

İzmir'in Çeşme ilçesi, Alaçatı bölgesinde bulunan Şehitlik Anıtı, Millî Mücadele Dönemi'ne ithafen yapılan anıtlarımızdan biridir. İstiklal Harbi'nde şehit düşen Ahmet O. (Sinop) ve Mustafa Ç. (Ilgın) adına yaptırılmıştır. Şehitlik Anıtı üzerinde ise, "Alaçatılıları esaretten kurtaran 15 Eylül 1338 (1919) kahraman şehitleri K.F.Y.K.T, Mustafa Ç. (Ilgın), Ahmet O. (Sinop)" yazmaktadır.

3.5. İzmir Halkapınar İstiklal Şehitliği

Halkapınar İstiklal Şehitliği, İzmir'in Konak ilçesinde yer almaktadır. İzmir'in kurtuluşunda iki Süvari Bölüğü'nün emniyetini almak için Uç Mangası'nda yaya olarak

ilerleyen Mehmetçiklerden o zaman Un Fabrikası olarak kullanılan binadan açılan ateş sonucu şehit olarak buraya defnedilen; Akşehirli Bekir oğlu Mehmet Çavuş, Antalyalı Ömer oğlu İbrahim Hakkı Çavuş, Nevşehirli Ahmet oğlu Seyit Ahmet ve İzmirli Bekir oğlu Veysi'nin (kaldırıldığı hastanede şehit düşmüştür) aziz hatıraları adına yapılmıştır. Şehitlik içerisinde bulunan anıt yapının üzerinde eski Türkçe ile "vatan ve namus", arka bölümünde ise "S.F A.4 B.2 çavuş Ahmet oğlu Hakkı Antalya (Kızılsaray), F.2 A.4 B.2 Çavuş Bekir oğlu Mehmet S. Akşehir (Mamuretülhamid), SF 2. A.4 B.4 nefer Ahmet oğlu Seyit Ahmed Nevşehir (İğneli)" yazmaktadır. Anıt yapının ön tarafındaki kitabede ise Necmettin Halil Onan'ın yazı dizisi bulunmaktadır.

3.6. İzmir Kemalpaşa Şehitlik Anıtı

İzmir'in Kemalpaşa ilçesi, Armutlu beldesinde bulunan Şehitlik Anıtı üzerinde, " Dur Yolcu! Bilmeden Gelip Bastığın Bu Toprak Bir Devrin Battığı Yerdir: Eğil de Kulak Ver. Bu Sakit Yığın Bir Vatan Kalbinin Attığı Yerdir. Bu Issız Gölgesiz Yolun Sonunda Gördüğün Bu Tümsek, Anadolu'nda, İstiklal Uğrunda, Namus Yolunda Can Veren Mehmed'in Yattığı Yerdir. Bu Tümsek, Koparken Büyük Zelzele, Son Vatan Parçası Geçerken Ele, Mehmed'in Düşmanı Boğduğu Sele Mübarek Kanını Kattığı Yerdir. Düşün ki Haşrolan Kan, Kemik, Etin Yaptığı Bu Tümsek, Amansız, Çetin Bir Harbin Sonunda Bütün Milletın Hürriyet Zevkini Tattığı Yerdir (Necmettin Halil ONAN)" yazmaktadır. Şehitlik Anıtı'nın ön yüzünün hemen alt kısmında bulunan kitabede ise, " Ziyaretçi! Burada tarih için bir kıymet istikbal için bir ibret olan aziz Şehitlerimiz ebedi uykudadır. Onlar 7 Eylül 1922'de bu köyün namusunu korumak için son damla kanlarını bu toprakta harcadılar. Mustafa Kemal'de onları hürmetle bu tarihi İzmir yolunda selamlamıştır. Kurtuluşu 8 Eylül 1922. " yazmaktadır.

3.7. İzmir Menemen Kaymakam Kemal Bey Şehitlik Anıtı

Şehitlik Anıtı, İzmir'in Menemen ilçesinde, Menemen Belediyesi binasının önünde bulunmaktadır. Şehitlik Anıtı'nın bir yüzünde, "17.6.1919'da Menemen katliamında Yunan kurşunuyla vatan ve istiklal uğrunda şehit olan Kaymakam Kemal Bey namına 1932" yazmaktadır. Anıtın bir diğer yüzünde ise, "Kaymakam Kemal Bey ile birlikte şehit olan jandarmalar Menemen Tülbentli M. Kabadayı İbrahim O. Hüseyin, Menemen Değirmendere köyünden koca Osman O. Ahmet, Balatçık köyünden Hüseyin O. Hüseyin, Foça Kuzbeylik köyünden Cafer O. Hüseyin" yazısı bulunmaktadır. Şehitlik Anıtı, Menemenliler tarafından Kaymakam Kemal Bey adına 1932 yılında yaptırılmıştır.

3.8. İzmir Menemen Mahkeme Camii Şehitliği

İzmir'in Menemen ilçesinde Mahkeme Camii bahçesinde bulunan küçük mezar, Menemen'in kurtuluşunda şehit düşen İzmirli Cemal ve Yozgatlı Ahmet Çavuş'a aittir. Mezar taşında, "Menemen'in kurtuluş günü 14. SUV. FIR. Karargah MUH. BL. K. MÜL. İzmirli Cemal ve Yozgatlı Ahmet Çavuş burada şehit düştüler. 9 Eylül 1922" yazmaktadır.

3.9. İzmir Narlıdere Şehitliği

Şehitlik, İzmir'in Narlıdere ilçesinde bulunmaktadır. Şehitlik içerisinde toplam on dokuz tane şehit mezarı bulunmaktadır. Buradaki şehitler sadece Millî Mücadele Dönemi'ne ait olmamakla birlikte farklı görevlerde şehit düşmüş Mehmetçiklerimiz de yer almaktadır. I. Dünya Savaşı sırasında İngiliz Deniz Topçusu tarafından topa tutulup, Sancakkale'de şehit edilen altı Mehmetçik burada yatmaktadır. Şehitlikte, İzmir'in 15 Mayıs 1919 günü Yunanlılar tarafından işgali sırasında, Yunan birliklerinin isteklerini yerine getirmeyip şehit edilen Albay Süleyman Fethi Bey ve sekiz Mehmetçiğimizin mezarları bulunmaktadır. Ayrıca Şehitlik içerisinde farklı görevlerde şehit olmuş olan dört Mehmetçiğimizin de yer almaktadır. Şehitler hakkında bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

İsim	Görev- Rütbe	Bölük	Şehit Olduğu Tarih (Ş.T)	
Şehit Albay Süleyman Fethi	Asker Alma Heyeti Başkanı- Albay	17'nci Kolordu	23 Mayıs 1919	
Şehit Ütğm. Faik	Üsteğmen	17'nci Kolordu	15 Mayıs 1919	
Şehit Kd. Yzb. Hüseyin Necati	Kıdemli Yüzbaşı	17'nci Kolordu	15 Mayıs 1919	
Şehit Eczacı Kd. Yzb. Ahmet	Kıdemli Yüzbaşı	17'nci Kolordu	15 Mayıs 1919	
Şehit Mümeyyiz Ahmet Hamdi	?	17'nci Kolordu	15 Mayıs 1919	
Şehit Mümeyyiz Nadir	?	17'nci Kolordu	15 Mayıs 1919	
Şehit Onbaşı Mustafa	Onbaşı	Işıldak Bölüğü	23 Şubat 1914	
Şehit Er Mustafa	Er	Muini Zafer Bataryası	23 Şubat 1914	
Şehit Onbaşı Hamdi	Onbaşı	Işıldak Bölüğü	23 Şubat 1914	
Şehit Çavuş Ahmet	Çavuş	Muini Zafer Bataryası	23 Şubat 1914	
Şehit Alay Katibi Fethi	Alay Katibi	17'nci Kolordu	15 Mayıs 1919	
Şehit KD. YZB. Nazmi	Kıdemli Yüzbaşı	17'NCİ KOLORDU	15 Mayıs 1919	
Şehit Baştabip Yarbay Ahmet Şükrü	Baştabip Yarbay	-	17'nci Kolordu	15 Mayıs 1919

Şehit Er Ahmet	Er	Muini Zafer Bataryası	23 Şubat 1914
Şehit Er Mustafa	Er	Muini Zafer Bataryası	23 Şubat 1914
Şehit Mehmet Gökçen	Görev Şehidi	Topçu Alayı	5 Şubat 1937
Şehit Bedii Özkavalcıoğlu	Görev Şehidi	?	2 Ekim 1948
Şehit İsmail Özsin	Görev Şehidi	?	7 Eylül 1954
Şehit Cevdet Babayiğit	Görev Şehidi	?	2 Nisan 1967

Tablo 2: İzmir Narlıdere Şehitliği

3.10. İzmir Ödemiş İlk Kurşun Anıtı

İlk Kurşun Anıtı, İzmir'in Ödemiş ilçesinde bulunmaktadır. Ödemiş merkezine yaklaşık 10 kilometre uzaklıkta Hacı İlyas Köyü'nde bulunan İlk Kurşun Anıtı, Yunan işgalinde direnişçiler tarafından atılan ilk kurşun anısına dikilmiştir. Anıtın dört bir tarafında yazılar mevcuttur. Anıtın bir yüzünde, "1919 senesi 1 Haziran 1919 tarihinde düşmana ilk kurşun burada atıldı" yazmaktadır. Diğer yüzünde, "Büyük bir hatıra mukaddes bir ders ulvi bir işaret" yazmaktadır. Diğer iki yüzünde ise, "Yunan istilasına karşı Türk'ün kalbinde parlayan kinin ateşi ilk defa burada Ödemişli kahramanların tüfenginden çıktı. Düşmanın bağırmı yaktı" yazmaktadır. Şehitlik Anıtı içerisinde, Kurtuluş Savaşı'nda görev almış Küçük Menderes Havza'sındaki kişilerin kısa biyografileri, Ödemiş Kaymakamı Bekir Sami Bey'in 29-30 Mayıs 1335 (1919) tarihli "protestosu" ve İlk Kurşun Savaşı ile ilgili bilgilendirmeler mevcuttur.

Kent kimliğinin oluşumunda katkıda bulunan maddi kültür varlıklarından olan anıt-heykel, heykel veya şehitlik (bazen bunlardan ikisi beraber bulunabilmektedir) biçimindeki anıtlardan bazıları, emperyalizme diz çöktüren Türk Kurtuluş Savaşı'nın, gelecek kuşaklara aktarılmasına da aracılık etmektedir. Mehmetçik ile işgal güçlerine karşı direnmiş yerel veya isimsiz kahramanlara ait olan anıt-heykel, heykel veya şehitlikler, Türk Kurtuluş Savaşı ile ilgili anıtlar içinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Çoğu erken cumhuriyet döneminde dikilmiş bu anıtlardan biri de İzmir'i Ödemiş'e bağlayan demiryolu hattı ile karayolunu seyreden, Hacı İlyas Köyü'nün (şimdiki ismi "İlk Kurşun") sırtını yasladığı ve Ödemiş'i işgal için gelen Yunan Efzon taburlarıyla kendilerine "Yiğit Ordusu" ismini veren halk müfrezesinin vuruştığı tepe üzerindeki İlk Kurşun Anıtı'dır.

Cumhuriyetin ilanından sonra, Ödemiş'in Vilayet Umumi Meclisi üyelerinden Dr. Mustafa (Bengisu) Bey'in önerisiyle dikilmesi kararlaştırılan bu anıt için, Rumlardan kalma taşçı dükkanında mezar yapmak için ayrılmış bir mermer blok kullanılmıştır. Ödemiş Türk Ocağı'nın, 125 Türk lirası vererek satın aldığı bu mermer blok, yukarı doğru küçülen kare biçimine beş parça şeklinde yontulmuştur. Kaide niteliğindeki en büyük parçanın her bir kenarı

130 cm. olup, küpe yakın biçimde olan en küçük parçanın üzerine, 123 cm. büyüklüğünde ve yine mermerden yontulmuş bir top mermisi yerleştirilmiştir.

İzmir Valisi İhsan Paşa'nın da katıldığı bir tören ile 1925 yılında açılan İlk Kurşun Anıtı'nın ön yüzü şu şekilde düzenlenmiştir.

Her bir kenarı 38 cm. olan, küpe yakın biçimde olan parçanın dört kenarı üzerinde Osmanlıca olarak "1919 senesi, Yunan istilasına karşı Türk'ün kalbinde parlayan kinin ateşi, burada Ödemişli kahramanların tüfenginden çıktı. Düşmanın bağırmı yaktı. Büyük bir hatıra, mukaddes bir ders, ulvi bir işaret" ibaresi yazılmıştır. Anıtın aşağıdan yukarı doğru dördüncü parçasının dört kenarı üzerine, Latin kökenli alfabenin kabulünden sonraki bir tarihte, yukarıda yazılı ibarenin yeni alfabe ile yazıldığı anlaşılmaktadır.

İzmir Vilayetinin resmî tören alanları arasına aldığı İlk Kurşun Anıtı'nı, Kurtuluş Savaşı'nda görev almış Küçük Menderes Havzası'ndaki kişiler için yapılmış anıt mezarlar çevrelemektedir.

Şehitlik Anıtı içerisinde adı geçen şehitlerin bilgisi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Adı Soyadı	Şehit Olduğu Tarih (Ş.T)	Görev-Rütbe
Ahmet Akbay	11.06.1996	J. Kom. Onb
Osman Ergün	6.04.1996	P. Er
Remzi Gezgin	9.11.1997	J. Kom. Er
Aydın Uçar	16.05.2001	P. Er
Ali Dereli	27.09.2001	P. Er
Hasan Uyar	24.06.2003	P. Er
Kamil Alkan	15.07.2006	J. Kom. Onb.
İsmail Yağcıoğlu	18.03.1995	J. Er
Adem Dertsiz	30.03.1995	P. Atğm.
Lokman Çeker	15.04.1998	Öğretmen
Mustafa Solak	9.09.1992	P. Ütğm.
Çoşkun Kale	13.09.1993	P. Atğm.
Kamil Alkan	16.08.1974	P. Er
Erdal Bağlama	1.03.1987	J. Er
Mustafa Özcan	27.02.1972	Komiser Yrd.
Şerif Ali Ören	8.07.1972	Hv. Plt. Ütğm.
İsmail Tosun	22.07.1974	Ulş. Er.
Şakir Ağaçkiran	21.07.1974	P. Er
Hüseyin Kaşıkçıoğlu	21.07.1974	P. Er

Tablo 3: İzmir Ödemiş İlk Kurşun Anıtı

Anıt içerisinde Küçük Menderes Havzasında İstiklal Harbi'nde görev yapmış kişilerin kısa biyografileri mevcuttur.

BEKİR SAMİ BEY'İN 29-30 MAYIS 1335 (1919) TARİHLİ PROTESTOSU

İzmir ve İstanbul'da İtilaf Devletleri Mümessillerine,

İnsani düşünceler arasında zaferi temin, adalet ve hürriyeti vadeden büyük milletlerin necip evlatları... Paris'te sulh konferansının kararı ile ne büyük bir cinayet işlendiğini artık idrak ediyorsunuzdur zannedirim.

Bugün burada başlayan galeyanı milli vatanımın perişanlığı, İslam aleminin felaketi ve insaniyetin heyecanları arasında, Kuva-yı Milliye'nin süngüleri altında bunları yazıyorum. Bu sözler sizi artık ikaz ederek fazla kan akmasına meydan vermeyeceğimize milletimizin ve devletimizin namusu kafidir.

Muazzam devletlerin alicenap mümessilleri, akdettiğiniz mütareke bizim ve sizin namusunuz değil midir? Biz riayet ettik. Siz ise ihmal ederek göz yumdunuz. Güzel İzmir'imizi Yunanlıların mülevves (kirli) çizmelerine çığnettiniz. Mukaddesatımıza (kutsal şeylerimize) taarruz ettiniz. Şehitlerimizi bize zorla istihfaf ettirdiniz (küçümsettiniz). Muhafazasını deruhte ettiğiniz (üstüne aldığımız) silah ve cephanelerimizi onlara verdiniz. Hükümet muhaberatını (haberleşme) sansür koymamayı taahhüt ettiğiniz halde resmi telgrafları bile sansüre tabi tuttunuz. Türk'ün dünyanın dört yanından yükselen feryadına kulaklarınızı tıkadınız.

Hıristiyanların canları da malları da bize daima mukaddes bir emanettir. Çünkü biz galeyana gelmişsek sırf insani duygularla galeyana gelmişizdir. Emin olunuz ki şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da bu emanetleri saklayacağız, emniyette bulunduracağız.

Bir türlü anlayamadığınız, kavrayamadığınız hakikatler bugün ortaya çıkmaktadır. İşte Türkiye ve işte İslam alemi, medeni vazifesini yerine getirmeye başlamaktadır. Yunan işgal kuvvetleri İzmir'den çekilmediği takdirde, varlığımızın korunması yolunda bundan sonra dökeceğimiz kanların mesuliyeti sizlere ve temsil ettiğiniz hükümetlere raci olacaktır (geri dönecektir). 20. Asrın insanlık cemiyetini yaşatmak sizin vereceğiniz son karara bağlıdır. Bir kere silah patlarsa netice pek acı ve amansız olacaktır. Artık biliniz ki söz kalemin değil silahındır!

Ödemiş Kaymakamı Bekir Sami

3.11. İzmir Ödemiş Poslu Mestan Efe Anıtı

Poslu Mestan Efe Anıtı, Ödemiş-Birgi yolu üzerinde bulunmaktadır. Poslu Mestan Efe, Ödemiş Kuva-yı Milliye örgütünün kuruluşunda yer almıştır. Yunan birliklerine yaptığı baskınlar ile tanınmıştır. Poslu Mestan Efe Anıtı önünde bulunan metin içerisinde, "Poslu Mestan Efe 1892-1920 Kurtuluş Savaşımızın başında Birgi-Bozdağ-Gölcük Cephesini kurarak Yunanlılarla çarpışan; yerel ayaklanmaların bastırılmasına katılan, 1920 yılında Nazilli'nin Ayçukuru denilen yerinde Yunanlılar tarafından vurularak şehit olan Poslu Mestan Efe ile tüm Kuva-yı Milliye şehitlerimizin aziz anılarına sunulur. Birgi Belediyesi/2008" yazmaktadır.

3.12. İzmir Urla Yıldıztepe Şehitliği

Yıldıztepe Şehitliği, İzmir'in Urla ilçesinde, İskele mahallesinde bulunan yüksek rakımlı bir tepe üzerindedir. Bu şehitlik 1922 yılının Eylül ayının 11. günü İzmir'den Urla'ya cephaneye ve topçu bataryalarını sevk eden, 1'inci Batarya Komutanı Yüzbaşı Kemal Bey ve seyisi Onbaşı Baki'nin şehit düşmelerinden bir yıl sonra naaşlarının buraya nakledilmeleri ile oluşmuştur. Yüzbaşı Kemal Bey, 1328 (1912)' de subay çıktı. Balkan Harbi'ne iştirak etti. Arıburnu muharebelerinde yaralandı. Doğu hareketlerine katıldı ve İstiklal Savaşımızda Urfa ve Antep bölgelerinde Fransızlara karşı savaştı. Büyük Taarruz'da 57. Topçu Alayı'nın 1'inci Batarya Komutanı olarak yer aldı. Bu savaşta ordumuzla birlikte düşman kuvvetlerini kovalayarak İzmir'e ulaştı. 9 Eylül 1922'de İzmir'in düşmandan temizlenmesinden sonra, kendisine Urla'nın kurtarılması görevinde 1'inci Batarya Komutanı olarak görev verildi. Yüzbaşı Kemal Bey, birliğini hazırlayarak cephaneye ve topları Urla'ya devam etti. Bugün İstiklal Okulu Komutanlığı olan "Abdullah Ağa Çiftliği" civarında bulunan bozuk yollardan ilerlerken, İzmir'den kaçan Yunanlıları koruyan bir İngiliz gemisinden açılan topçu ateşi esnasında 11 Eylül 1922 günü seyisi Onbaşı Baki ile birlikte aldıkları şarapnel parçasının tesiri ile şehadete ulaştılar. Birliğinin diğer unsurları tarafından derhal şehit oldukları yere gömülerek buldukları yer işaretlendi. Birliği, görevlerini tamamlamak üzere Urla'ya devam etti. 1923 yılında buldukları mezar açılarak her iki şehidimiz de bugün yattıkları Yıldıztepe Şehitliği'ne defnedildiler. Bir rivayete göre mezarları açıldığında her iki şehidimizin de fiziki olarak bozulmadıkları ve üniformalı oldukları söylenmektedir. Şehitliğin içerisinde ayrıca naaşı Urla ve İzmir'deki mezarlıklarda bulunan bazı şehitlerin bilgilerini içeren kitabeler yer almaktadır.

4. İzmir İlinde Cumhuriyet Dönemindeki Şehitler ve Şehitlikler

4.1. İzmir Bayındır Yakapınar Köyü Şehit Mezarlığı

Şehit mezarı, İzmir'in Bayındır ilçesi Yakapınar (eski adıyla Uladı) köyünde, köy mezarlığı içerisinde yer almaktadır. Şehit mezarının karşısında Tahtacı adlı kesim tarafından oldukça önem gösterilen ve bir simge haline gelen "Gökbaşı Baba Türbesi" bulunmaktadır. Gökbaşı Baba'nın Bayındır'a gelen ilk Horasan erenlerinden olduğu belirtilmektedir. Yakapınar köyü halkı genel olarak Alevi olmakla birlikte mezarlarına oldukça önem göstermişlerdir.

Adı-Soyadı	Baba Adı	Memleketi	Doğum Tarihi	Şehit Olduğu Tarih
P. Komd. Er Murat Cerit	Ali	İzmir- Bayındır	13.02.1978	3.06.1999

Tablo 4: İzmir Bayındır Yakapınar Köyü Şehit Mezarlığı

4.2. İzmir Bergama Garnizon Şehitliği

Şehitlik, İzmir ilinin Bergama ilçesinde merkez mezarlığının içerisinde bulunmaktadır. Dokuzuncu Piyade Alayı ve Garnizon Komutanlığı tarafından 26 Ağustos 1989 tarihinde yaptırılmıştır. Şehitlik içerisinde bulunan şehitlerin bilgileri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Adı- Soyadı	Görev / Rütbe	Doğum Tarihi (D.T)	Memleketi	Baba Adı	Şehit Olduğu Tarih (Ş. T)
Ahmet Kahraman	J. Er		Bergama- İzmir	Hasan	6.08.1992
Ali Balıkcı	J. Er		Çeltikçi Köyü- Bergama	Mustafa	6.09.2006
Ali Elibol	J.Er.	10.09.1971	Bergama- İzmir	Alaattin	25.09.1981
Atilla Vural	J.Çvş.	1.06.1965	Sivas	Remzi	19.07.1986
Atilla Yangöz	J.Komd.Onb.	17.08.1971	Bergama- İzmir	Selim	26.05.1992
Beylan Acar	Hv.Svn.Onb.		Bergama- İzmir	Hüseyin	18.04.1999
Bülent Avşar	P. Çvş.	6.04.1975	Bergama- İzmir	Fevzi	26.07.1996
Cemil Canan Çiçek	J. Üstğm.	4.11.1966	Bitlis	Maruf	29.09.1990
Cevdet Bulut	J. Komd.Er.	30.07.1971	Bergama- İzmir	İbrahim	28.05.1992
Engin Aydın	P.Onb.		Bergama- İzmir	İrfan	1.05.2002
Hasan Hüseyin Köse	P.Er.		Bergama- İzmir	Hasan	7.12.1996
Kamil Aktürk	Er.		Bergama- İzmir	Cemil	1.05.1989
Mehmet Emin Yahşi	J.Uzm.Çvş.	16.06.1975	Adana	Salih	30.06.1999
Mehmet Karakurt	J.Er.		Bergama- İzmir	Hüseyin	6.08.1996
Musa Şimşek	J.Komd.Er.	10.04.1973	Bergama- İzmir	Ramazan	5.11.1994
Mustafa Bülte	J. Er		Bergama- İzmir	Eşref	1.05.1989

Mustafa Yılmaz	J. Er		Bergama-İzmir	Hüseyin	27.10.1993
Mükerrem Yılmaz	J. Er		Bergama-İzmir	Hasan	5.12.1981
Ömer Yiğit Ulus	J.Asb. Çvş.	28.01.1990	Bergama-İzmir	Yücel	4.10.2018
Özay Kılıç	P.Er.		Bergama-İzmir	Tahir	20.08.1994
Serkan Eroğlu	J.Çvş.	4.02.1969	Bergama-İzmir	İbrahim	15.05.1992
Turgut Erçelik	J. Çvş.	18.03.1968	Bergama-İzmir	Şeref	20.11.1990
Ümit Doğan Öder	P. Komd. Onb.	1.06.1974	Bergama-İzmir	Suat	24.03.1995
Ümit Kaçar	J. Komd. Er.		Bergama-İzmir	Halil	4.09.1994
Ümit Özerli	Kr.Pl. Yzb.	5.07.1986	Osmaniye	Nureddin	11.02.2019
Yaşar Özsürücü	P. Komd. Onb.		Bergama-İzmir	Emin	11.06.1990
Yener Yıldız	Mu.Tekns.Astsb.Çvş.		Artvin	Temel	7.03.2003
Yıldırım Akbulut	J. Asb.Kd. Çvş		Bergama-İzmir	Muharrem	4.05.2012

Tablo 5: İzmir Bergama Garnizon Şehitliği

4.3. İzmir Bergama 205'nci Dağ Alayı Şehitleri Mezarlığı

Şehitlik, İzmir'in Bergama ilçesinde, merkez mezarlık içerisinde bulunmaktadır. 12 Temmuz 1943 günü 205'nci Dağ Alayı'na mensup 4 subay, 4 erbaş ve er Nuri Killigil Havanının deneme atışı esnasında havan mermisinin namlu içerisinde patlaması neticesinde şehit olmuşlardır. Olay, Asklepion'un 200 m. Güneyinde, Ayvazali Deresinin 100 m. Batısında meydana gelmiştir. Şehitler hakkında bilgiler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Adı - Soyadı	Görev / Rütbe	Şehit Olduğu Tarih (Ş .T)
Kemal Tuğcu	Üğm.	12.07.1943
İbrahim Yakar	Tğm.	12.07.1943
Mustafa Alem	Atğm.	12.07.1943
Muhittin Özsoy	Atğm.	12.07.1943
İshak Aslan	Çvş.	12.07.1943
Mustafa Uludağ	Onb.	12.07.1943
Osman Hangül	Onb.	12.07.1943

Tablo 6: İzmir Bergama 205'nci Dağ Alayı Şehitleri Mezarlığı

4.4. İzmir Beydağ Şehitlik Anıtı

İzmir'in Beydağ ilçesinde bulunan anıt, Beyköy yolu üzerinde, eski bir binanın bahçesinde bulunmaktadır. Şehitlik Anıtı üzerinde, "Toprağımız için ölenlere saygıyla anı 1934" yazmaktadır.

4.5. İzmir Bornova Garnizon Şehitliği

İzmir'in Bornova ilçesinde bulunan şehitlik, 2000 yılında düzenlenmiştir. Üç kışladan oluşmaktadır. Bornova Tuğsavul Kışlası, Cemal Gürsel Kışlası ve Kubilay Kışlası Komutanlıklarından müteşekkildir. İzmir'in Bornova ve Menemen ilçelerinde konuşlu bir askeri birlik olup, Ege Ordusu komutası altındadır. Kadifekale Hava Şehitliği tamamen dolduktan sonra, şehitler buraya defnedilecektir.

4.6. İzmir Çamlı Şehitlik Anıtı

Şehitlik Anıtı, İzmir'in Güzelbahçe ilçesi, Çamlı köyünde bulunan Mustafa-Saadet Alanyalıoğlu İlkokulu içerisinde bulunur. Anıt üzerinde "MEMETCİGE 1935" yazmaktadır.

4.7. İzmir Foça Kahramanlar Anıtı

İzmir'in Foça ilçesinde bulunmaktadır. Kahramanlar Anıtı'nda ismi yazılı olan şehitler Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı, Kore Savaşı, Çanakkale Boğazı'nda İsveç bandıralı Naboland Şilebi ile çarpışarak batan Dumlupınar Denizaltısı ve askerlik görevlerini yerine getirirken çeşitli terör olayları sonucunda şehit olan Foçalılara ait olduğu bilinmektedir. Şehitler hakkındaki bilgiler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı	Kurtuluş Savaşı	TCG Dumlupınar Denizaltısı	Askerlik Görevi Yaparken Şehit Olan Foçalılar	Kore Savaşı
Hasan Oğlu Ahmet	Osman Oğlu Ahmet	Necati Galan	Murat Öztürk	İsmail Oğlu Hüseyin
Hacı Ali Oğlu Hakkı			Celaeddin Adil Temizer	
İbrahim Oğlu Haşim			Veli Yılmaz	
Hasan Oğlu Mehmet			Fakih Eryörük	
Hasan Oğlu Hüseyin			Abdülmecit Yıldırım	
Battal Oğlu İbrahim			Uğur Çakmak	
Mehmet Oğlu İbrahim			Uğur Görkem Harmankaya	
Yakup Oğlu Ali			Okyay Deveci	
Himmet Oğlu Himmet			Şehabettin Yetkin	
Abdullah Oğlu İbrahim			Zekeriya Toksöz	
Bekir Oğlu Hasan			Hasan Furkan Özmen	

Süleyman Oğlu Ali			Özkan Ateşli	
Mustafa Oğlu Ali			Bahri Şirin	
Hakkı Oğlu Hacı Ali			Yusuf Karalı	

Tablo 7: İzmir Foça Kahramanlar Anıtı

4.8. İzmir Güzelbahçe Kahramandere Şehitlik Anıtı

İzmir'in kurtuluşu sırasında Güzelbahçe Kahramandere mevkiinde şehit düşen Mehmetçikler anısına İzmir Valisi Kazım Dirik Paşa tarafından yaptırılmıştır. Şehitlik Anıtı, Güzelbahçe Belediyesi binasının önünde yer almaktadır. Şehitlik Anıtı üzerinde "MEHMETCİĞE" yazmaktadır.

4.9. İzmir Güzelbahçe Kilizman Şehitlik Anıtı

Kahramandere mevkiinde şehit düşen Türk askerleri adına Güzelbahçe'de Kazım Dirik tarafından yaptırılmıştır. Şehitlik Anıtı'nın yapım tarihi net olarak bilinmemektedir. Kurmay Yarbay Nihat Bey ve Kurmay Yarbay Çobanoğlu Ömer Zeki Bey'in görev dönüşünde şehit olmalarının anısına yaptırılmıştır. Şehitlik Anıtı'nın hemen önünde bulunan kitabede, "İzmir Müstahkem Mevki Piyade Tugay Komutanı ve Çanakkale Kahramanı Kurmay Yarbay Nihat Bey, İzmir Müstahkem Mevki Kurmay Başkanı Kurmay Yarbay Çobanoğlu Ömer Zeki Bey 14 Temmuz 1928 günü bir görev dönüşü burada şehit olmuşlardır. Ruhları şad olsun. 15 Kasım 1973" yazmaktadır. Şehitlerin mezarları, İzmir Kokluca Mezarlığı içerisinde bulunmaktadır.

4.10. İzmir Kadifekale Hava Şehitliği

İzmir'in Konak ilçesinde, Kadifekale semtinde bulunan Şehitlikte, çeşitli zamanlarda askerlik görevlerini yerine getiren şehitler bulunmaktadır. Şehit olan askerlerimizin anısına 1939 yılında yaptırılmıştır.

4.11. İzmir Menemen Garnizon Şehitliği

İzmir'in Menemen ilçesinde bulunmaktadır. Şehitlik içerisinde 9 adet şehit mezarı mevcuttur. Bu şehit mezarları; Hüseyin Keçici, S. Selçuk Gökmen, Koray Cömert, Yılmaz Demir, Abdülcabbar Ece, Sebahattin Karakaplan, M. Hakan Aydoğmuş, Barış Demir, Serdar Amak isimli şehitlere aittir. Garnizon Şehitliği içerisinde şehitlerin mezarlarının olduğu bölümden başka diğer şehitlerin isimlerinin geçtiği bir bölüm de söz konusudur. Bu bölümün ön kısmında yerde bulunan taş üzerinde, "Vatan uğruna Şehit olanların aziz ve mukaddes hatırları namına..." yazmaktadır. Şehit mezarlarının bulunduğu bölgenin ortasında anıt bulunmaktadır. Şehitlik içerisinde adı geçen şehitler hakkında bilgiler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Adı Soyadı	Görev - Rütbe	Doğum Tarihi (D.T)	Şehit Olduğu Tarih (Ş.T)	Memleketi
Hüseyin Keçici	P. Kd. Çvş.	10.07.1963	3.05.1985	Menemen/İzmir
S. Selçuk Gökmen	J. Er	1.01.1968	5.12.1988	Menemen/İzmir
Şahin Beycan	J. Er	22.04.1971	13.01.1994	Kepsut/Balık esir
Koray Cömert	P. Tğm.	12.02.1971	28.09.1994	Menemen/İzmir
Bahattin Elden	P. Onb.	6.12.1973	28.02.1995	Bulanık/Muş
Bülent Yanpala	P. Er	28.02.1975	29.07.1995	Aliağa/İzmir
Yılmaz Demir	P. Uzm. Çvş.	18.07.1969	11.06.1996	Menemen/İzmir
Serkan İlkballı	P. Er	19.09.1976	29.10.1996	Konak/İzmir
Yurdaer Sağlam	P. Er	4.01.1974	8.01.1997	Hozat/Tunceli
Abdülcabbar Ece	P. Er	25.05.1976	21.11.1997	Hınıs/Erzurum
Murat Şengün	P. Er	20.05.1976	22.12.1997	Menemen/İzmir
Osman Karadoğan	P. Ütğm.	7.02.1971	5.02.1998	Erzincan
Ferhat Altın	Ulş. Er	8.02.1977	11.04.1998	Bornova/İzmir
Zeki Yoran	P. Er	25.05.1978	9.04.1999	Varto/Muş
Sebahattin Karakaplan	P. Er	12.07.1978	9.04.1999	Menemen/İzmir
M. Hakan Aydoğmuş	Uzm. J. 1'inci Kd. Çvş.	23.07.1979	25.05.2005	Uluborlu/Isparta
Barış Demir	P. Er	15.04.1987	11.08.2008	Menemen/İzmir
Serdar Amak	P. Er	21.06.1996	17.12.2016	Menemen/İzmir

Tablo 9: İzmir Menemen Garnizon Şehitliği

4.12. İzmir Menemen Şehit Kubilay Anıtı

Şehit Kubilay Anıtı, İzmir'in Menemen ilçesinde, ilçeye hakim bir tepede bulunmaktadır. Anıt dört köşeli olmakla beraber, elinde mızrak tutan insan heykeli vardır. Anıt üzerindeki heykelin altındaki bölümde, “Kubilay (Hanya 1906-1930), Şevki (Florina 1906-1930), Hasan (Kandiya 1902-1930)” yazmaktadır. Anıtın diğer bir bölümünde heykeltıraş Ratip Aşir Acudoğlu'nun adı yazmaktadır. Heykelin önünde Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi bulunmaktadır. Anıtın arka bölümünde, “1934 ve inandılar, döğüştüler, öldüler” yazısı bulunmaktadır. Anıtın yan bölümünde ise, “23.12.1930 ve bıraktıkları emanetin bekçisiyiz” yazısı mevcuttur. Şehit Kubilay Anıtı'nın giriş bölümünde anıt ile ilgili bilgilendirme metini

vardır. Söz konusu metinde, “Bu anıt Cumhuriyete ve Atatürk devrimlerine karşı Menemen’de başlatılmak istenen ayaklanmanın bastırılması esnasında Kıt’ası başında 23 Aralık 1930 günü şehit edilen Piyade Asteğmen Mustafa Fehmi Kubilay adına dikilmiştir. Cumhuriyetin ve devrimlerinin milletce benimsenmesini ve güçlenmesini kabullenmeyen şeriat taraftarı bir grup yobaz, 23 Aralık 1930 sabahı Menemen’in Müftü Camii’nde toplanarak Derviş Mehmet’in Mehdiliğini ilan etmişler ve şehrin sokaklarına dağılarak, şeriat taraftarı hareketi başlatmışlardır. Cumhuriyete ve onun devrimlerine yönelik bir ayaklanmanın başladığı haberini alan Menemen Garnizon Komutanlığı, P. Atğm. Mustafa Fehmi Kubilay’ın komutasındaki bir manga askeri ayaklanmayı bastırmakla görevlendirmiştir. Olay yerine manga ile giden Atğm. Kubilay, derhal ayaklananların başı Derviş Mehmet’i yakalamışsa da Derviş Mehmet tarafından tabanca ile ağır şekilde yaralanmıştır. Görevli manga erlerinin tüfeklerindeki manevra mermilerinin etkisizliğinden cesaretlenen yobazlar, ağır yaralı Atğm. Kubilay’ı camiinin musalla taşına yatırarak, başını testere ile kesmişler, yeşil bir bayrağın sopasının ucuna takarak şehirde gezdirmeye başlamışlardır. Bu sırada kendilerine mani olmak isteyen şehrin bekçilerinden Şevki ve Hasan’ı da şehit eden yobazlar, şehire hakim olmak üzereyken Garnizon Komutanlığından sevk edilen bir bölük tarafından zor kullanılarak dağıtılmışlardır. Ayaklanmanın bastırılması anında Derviş Mehmet ve iki adamı öldürülmüş, diğer asiler yakalanmışlardır. Olayları takiben bölgede sıkıyönetim ilan edilmiş, sıkıyönetim mahkemesince ayaklananların 37’si idama, 7’si on beş yıl ağır hapse, 13’ü bir yıl hapse mahkum edilmiştir. İdam hükmü giyenlerden 29’u Atğm. Kubilay’ın şehit edildiği yerde 3-4 Şubat 1931 günleri asılmışlardır.

Mustafa Fehmi Kubilay, 1902 Kozan/Adana doğumlu olup, 1926 yılında Bursa Öğretmen Okulu’ndan mezun olmuştur. 1929 yılında vatani görevine İstanbul Piyade Yedek Subay Okulu’ndan başlamış, okulu bitirdikten sonra Menemen’deki 43’ncü P. Alayı emrine atanmıştır. Bu görevde iken 23 Aralık 1930 günü Cumhuriyet ve Atatürk devrimleri uğruna şehit olmuştur” yazmaktadır. Şehit Kubilay Anıtı, 1932 yılında açılmıştır. Ancak Şehit Mustafa Fehmi Kubilay’ın mezarı tam olarak bilinmemektedir.

Gerçekleştirdiğimiz ziyaret ile birlikte yaptığımız incelemeler, sözlü tarih çalışması ve Şehitlik içerisindeki Anı Odası’nda rastladığımız, Mustafa Kemal Atatürk’ün, Kubilay’ın mezarı başında çekilmiş olduğu fotoğraf doğrultusunda Şehit Kubilay’ın mezarının, kesin olmamakla birlikte Anıt’ın içerisinde bir bölgede olduğunu tahmin etmekteyiz.

4.13. İzmir Ödemiş Birgi Şehit Mezarlığı

Şehit mezarlığı, İzmir'in Ödemiş ilçesine yaklaşık 10 kilometre uzaklıkta olan, Birgi köyünde bulunmaktadır. Şehitler hakkında bilgiler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Adı Soyadı	Görev - Rütbe	Doğum Tarihi (D.T)	Şehit Olduğu Tarih (Ş.T)	Memleketi	Baba Adı
Gürol MADAN	J. Onb.	5.11.1978	21.01.1999	İZMİR BİRGİ	Şerif
Hakan ŞANAY	Jan. Kmd. Uzm. Çvş.	6.08.1992	29.03.2016	İZMİR BİRGİ	İlyas

Tablo 10: İzmir Ödemiş Birgi Şehit Mezarlığı

4.14. İzmir Ödemiş Zungurlu Şehit Mezarlığı

Şehit mezarlığı, İzmir'in Ödemiş ilçesinin Otogarının karşısında yer almaktadır. Zungurlu İlçe Mezarlığı içerisinde, Şehitler için özel bir bölüm vardır. Şehitler hakkında bilgiler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Adı Soyadı	Görev - Rütbe	Doğum Tarihi (D.T)	Şehit Olduğu Tarih (Ş.T)	Memleketi	Baba Adı
Erdal Güzdemir	?	1965	1984	?	?
Lütfü Bingül	Hv. Plt. Ütgm.	1960	29.09.1986	?	?
Mutlu Katmer	?	1975	1996	?	Arif
Sami İnıl	?	1.03.1967	23.03.1988	?	?
Gökhan Kirazlı	Özel Harekat Polisi	14.07.1992	4.02.1992	?	Şakir
Mümün Akkuş	?	1969	1989	?	?
Ali Yücel Öner	J. Onb.	21.10.1971	1.02.1992	İzmir	Arif
Seher Sarı	?	29.06.1973	13.03.1992	?	?
Tuncay Bahadır	J. Kom. Er	?	1973	?	?
Süleyman Özdemir	J. Komd. Er	1974	19.09.1994	?	?
Turgut Ali İçen	J. Uzm. Çvş.	23.10.1992	23.06.2022	İzmir	İdris
Salim İzleyen	J. Atgm.	1968	21.09.1994	?	?
Fatih Şevket Ersin	Polis Memuru	27.11.1990	11.05.2019	Adana	Mehmet Nuri
Şükrü Uzun	J. Atgm.	1969	1995	?	?
İsmail Ağa	Jandarma Yüzbaşı	1322-1324 Hicri	1906 Rumi	Piriştine	?
Muammer Gönen	U. Eri	1959	19.11.1979	?	Kemal
Sabahattin Sarıergin	?	1952	1972	?	?
Erkan Zigoşlu	?	5.02.1979	15.12.2000	?	?

Erdal Bodur	Komser J. Astğm.	1971	1997	?	?
İsmail Hakkı Bulur	J. Uş. Er	10.04.1966	7.09.1987	İzmir	Süleyman

Tablo 11: İzmir Ödemiş Zungurlu Şehit Mezarlığı

4.15. İzmir Seferihisar Garnizon Şehitliği

Şehitlik, İzmir'in Seferihisar ilçesinde bulunmaktadır. 21.05.1993 tarihinde açılmıştır. Şehitlik içerisindeki bir mezar taşının üzerinde, "Doğanbey Şehitleri Mülazımı evvel Cafer Sadık Efendi, Zabit vekili Nizamettin Efendi, Nefer Osman oğlu İsmail Yamanabat, Nefer Halil oğlu Hakkı Bergama, 1339-1923" yazmaktadır. Şehitlik içerisinde bulunan üç şehidimizin mezarının önlerinde ise, "4. Kore Tugayı'nın 16 Haziran 1953 günü yaptığı tatbikat atışında şehit düşenlerin Ruhlarına Fatiha" yazmaktadır. Şehitler hakkında bilgiler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

İsim	Rütbe / Görev	Memleketi	Doğum Tarihi	Şehit Olduğu Tarih (Ş.T)
Ahmet Oğlu Hasan Dağlı	Onbaşı	?	?	16.06.1953
Temel Cingöz	Tuğgeneral	Seferihisar - İzmir	24.02.1941	27.05.1991
Süleyman Oğlu Mevlüt Tosun	Er	?	?	16.06.1953
Mustafa Oğlu Hayrettin Sökmen	Onbaşı	?	?	16.06.1953

Tablo 12: İzmir Seferihisar Garnizon Şehitliği

4.16. İzmir Seferihisar İlçe Şehit Mezarlığı ve Anıtı

İzmir'in Seferihisar ilçesinde bulunmaktadır. Şehit mezarı ve anıt, İlçe Mezarlığının içinde yer almaktadır. Seferihisar halkının şehitleri adına yapılmış bir anıttır. Şehit mezar taşının arka yüzünde, "Van ili Gevaş ilçesi Koçak köyü öğretmeni iken hain PKK militanlarınca katledilen Şehidin Ruhuna Fatiha" yazmaktadır. Şehidimiz hakkında bilgi aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

İsim	Görev	Doğum Tarihi	Şehit Olduğu Tarih (Ş.T)
Mehmet İzdal	Öğretmen	8.04.1967	24.10.1993

Tablo 13: İzmir Seferihisar İlçe Şehit Mezarlığı

4.17. İzmir Seferihisar Ulaş Köyü Şehitlik Anıtı

Şehitlik Anıtı, İzmir'in Seferihisar ilçesinde, Ulaş köyünde bulunmaktadır. Ulaş köyü çevresinde Türk-Yunan Savaşı'nda yararlılık gösteren tüm Mehmetçikler adına yapılmıştır. Anıtın üzerinde "MEHMETÇİĞE ARMAĞAN 1935" yazısı bulunmaktadır.

4.18. İzmir Tire Asri Mezarlık Şehitliği

Şehitlik, İzmir'in Tire ilçesinde bulunmaktadır. Şehitler hakkında bilgiler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Adı Soyadı	Doğum Tarihi (D.T)	Şehit Olduğu Tarih (Ş.T)	Görev-Rütbe
Bülent Setreli	11.08.1972	28.06.1993	P. Er
Selahattin Çakır	15.11.1968	23.10.1991	J. Çvş
İsa Yüksel	1969	30.07.1990	Er
Mehmet Çoban	1966	1986	Er
Burhan Aktürk	8.02.1972	14.08.1996	J. Komd. Atğm.
Halim Kankale	1.01.1961	26.11.1987	Hv. Plt. Ütğm.

Tablo 14: İzmir Tire Asri Mezarlık Şehitliği

4.19. İzmir Torbalı Şehitlik Anıtı

Şehitlik Anıtı, İzmir'in Torbalı ilçesinde Doğan Bursalıoğlu Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Şehitlik Anıtı üzerinde, "Onlar Analarının Gonca Gülleri, Babalarının Koç Yiğitleriydi" yazmaktadır. Şehitlik Anıtı'nın yan bölümünde ise on bir tane şehidimizin adı yazmaktadır. Ancak üç tanesinin ismi okunacak durumda değildir. Şehitlik Anıtı, 2006 yılında yaptırılmıştır. Şehitlik Anıtı üzerinde ismi yazan şehitler hakkındaki bilgiler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Adı-Soyadı	Rütbesi	Sicil No-Tertibi	Baba Adı	Memleketi	Kıtası	Şehadet Yeri Ve Tarihi
Atilla Sunar	J. Komd. Er	71/2 Dönem	Kaya	Torbalı	İlçe J. Kom. Genç-Bingöl	31.08.1992 - Genç - Bingöl
Hüseyin Kurtuldu	P. Er	74/1	Şerif	Torbalı	C.Bşk.Lığı Mh. A. Kh. Srv. Bl. Ankara	1974- Kıbrıs
Erdem Ulaş	P. Komd. Er.	75/3	Fevzi	Torbalı	J. Komd. Tuğ. Kom. Tb. Kh. Ds. Bl. Kom.	15.12.1995 - Kayseri
Serdar Genç	Kara Pilot Teğmen	1995/7	Ömer	Torbalı	3. Ordu Hava A.K.Lığı Erzincan	20.10.1997- Tunceli-Pülümür
Barbaros Ay	Tabip Teğmen	244 Dönem	Hüsnü	Çumra - Konya	Kıtasız Kom. Tugayı 3. Kom. Tab. Kom. Bolu	23.06.1996 Duranlar-Şemdinli
İlker Doğan	Topçu Onb.	70/3	Mustafa	Torbalı	4. Top. Tb. 3. Bl Sarıkamış	02.06.1991 - Sarıkamış
Ali Çelik	J.Er	76/3	Osman	Sağlık Köyü	2. J. Sınır Tb. 5 Bl. Kom. Yüksekova Hakkari	03.01.1997 Yüksekova (Silahsız)

						Kaza Sonucu)
Feridun Yılmaz	J. Er	71/2	Mehme t	Torbalı	3/118 Snr. Tb. Kom. Çukurca	07.10.1991- Çukurca - Çayırılı J. Bl. Kom.

Tablo 15: İzmir Torbalı Şehitlik Anıtı

5. İzmir İlinde Cumhuriyet Öncesi Döneme Ait Şehitlikler ve Polis Şehitlikleri

5.1. İzmir Çeşme Deniz Şehitleri Anıtı

Şehitlik Anıtı, İzmir'in Çeşme ilçesinde bulunmaktadır. Çeşme Kalesi'nin önünde bulunan anıt, 5-7 Temmuz 1770 tarihinde Osmanlı-Rus donanması arasında Çeşme açıklarında yapılan savaşta şehit düşenlere ithafen yaptırılmıştır. Şehitlik Anıtı üzerinde, "Çeşme Deniz Savaşı'nın Kahraman Şehitleri 1770" yazmaktadır.

5.2. İzmir Çiftlikköy Şehit Mehmet Anıtı

İzmir'in Çeşme ilçesi, Çiftlik mahallesinde bulunan Şehitlik Anıtı üzerinde "1914 Savaş Kahramanlarından Şehid Mehmet Anıtı" yazmaktadır.

5.3. İzmir Yenikale Şehitliği

Şehitlikte farklı tarihlere ait üç mezar ve üç kitabe bulunmaktadır. Kitabelerden anlaşılan bilgilere göre bu mezarların şehit askerlere ait olmadığı, büyük bir ihtimalle, Yenikale dışındaki yerleşim merkezinde yaşamış olan ilmiye ve askeriyeden kişilere ait olduğu tahmin edilmektedir. Şehitliğin yapıldığı tarih bilinmemektedir. Şehitliğin yeri, İzmir Narlıdere ilçesinde bulunmaktadır.

Şehitlik içerisinde bulunan tuğra üzerinde ise, "1333 (1917) senesi Rebiyülahirinin 18'nci günü İngiliz ve Fransız müşterek düşman gemileri tarafından Yenikale'ye atılan mermilerden müstakil ağır topçu tabur efradından top başında şehit olanların ruhlarına rızaen lillahi fatiha" yazmaktadır.

Sonuç

15 Mayıs 1919 tarihinde Yunanlıların İzmir'e ayak basmasıyla işgali başlamıştı. İşgale karşı İstanbul hükümetinin sessiz bir tavır göstermesiyle, İzmir halkının eli ve kolu bağlanmış, kaderine terk edilmiştir. İşgal kuvvetleri, İzmir'e ayak bastığında çeşitli tepki ve direnişlerle karşılaştı. Şüphesiz bunun en önemli örnekleri; tehdit karşılığında "Zito Venizelos" (Yaşa Venizelos) diye bağırmayan Albay Süleyman Fethi Bey ve Yunan birlikleri ile Rum taraftarlarının sevinç gösterileri esnasında onlara ateş açan ve akabinde şehit edilen Hasan Tahsin (Osman Nevres) Bey'dir.

Yaşanan bu gelişmeler doğrultusunda Milli Mücadele'ye giden yolun önü açıldı ve işgal kuvvetlerine karşı direniş hareketi Anadolu'da kendini gösterdi. İzmir işgaliyle birlikte Batı Anadolu'da ilerleyen işgal kuvvetleri, kimi zaman bazı bölgelerde halk direnişiyle karşı karşıya kaldı. Bu direnişler kısa bir sürede örgütlenmeye başlayacak olup, Kuva-yı Milliye'yi oluşturacaktır. Nitekim Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmasıyla Türk halkının Milli Mücadelesi başlamış oldu. Süreç içerisinde alınan kararlar, yapılan kongreler ve verilen mücadeleler doğrultusunda Mustafa Kemal önderliğinde örgütlenen Türk halkı, işgal kuvvetlerine karşı muazzam bir karşılık vererek, Anadolu'dan çekilmeleri sağlandı.

Çalışma içerisinde İzmir İli'nde Milli Mücadele Dönemi Şehitliklerinin yanı sıra Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi şehitlikleri ayrı başlıklar altında kategorize edildi. Aralarında şehitlik ve anıtların da bulunduğu İzmir ilçelerinin, işgal sırasındaki durumu hakkında bilgiler gerek sözlü kaynak gerek yazılı kaynak boyutunda çalışma içerisine eklendi. Çalışma düzeyinde İzmir genelinde tespit edilen dokuz yüz otuz beş (935) şehit kaydının, beş yüz elli iki (552) tanesi çalışmamız kapsamında, ziyaret edilmiş ve fotoğraflanarak, kaydedilmiştir. Tespit edilen şehitler hakkında bilgiler aktarılmış olup, şehit mezarları ve anıtların bulunduğu bölgeler ile tarihsel geçmişleri hususundaki veriler kaydedildi.

Kaynakça

Kitaplar

- Arı, K. (1995). Bergama'nın İşgali. İzmir: İzmir Bergama Rotary Kulübü
- Atatürk, M. K. (2023). Nutuk. XXXIX. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Bayar, C. (1972). Ben de Yazdım Millî Mücadeleye Giriş, Cilt 8. İstanbul: Baha Matbaası.
- İnalçık, H. (2019). Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600). (Ruşen Sezer, Çev.) İstanbul: Kronik Yayınları.
- Kalafat, Y. (2011). Kocaeli ve Çevresi Örnekleri ile Türk Halk İnançlarında Adanmışlık/Sahiplik. Ankara: Berikan Yayınları.
- Özalp, K. (1988). Millî Mücadele I (1919-1922), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Özengin, O. (2021). İşgal Yıllarında Menemen (1919-1922). İzmir: Ata Matbaacılık.
- Tekin, T. (1994). Tonyukuk Yazıtı. Yay. Haz. Mehmet Öksüz. Ankara: Simurg Kitapçılık ve Yayıncılık.
- Turan, M. (1999). Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.

Makaleler

- Atar, F. (2010). Şehid, Cilt 38. İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi.
- Ayönü, Y. (2009). İzmir'de Türk Hakimiyetinin Başlaması. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, Cilt 9, Sayı 1.
- Ayhan, F. ve Yazıcı, H. (2023). İzmir İli Nüfusunun Gelişimi ve Değişimine Dair Demografik Analiz Çalışması. Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, 7 (2).
- Mert, H. (2013). İşgal Döneminde İzmir ve Çevresi. İzmir Kent Ansiklopedisi Tarih 1, Cilt 1. İzmir: İBB Ahmet Piriştina Kent Arşiv ve Müzesi.
- Şentürk, A. Ve Yavuz, A. B. (2019). İtalya Basınında İzmir'in İşgali. Social Science Studies, Cilt 7, Sayı 3, s. (118-130).